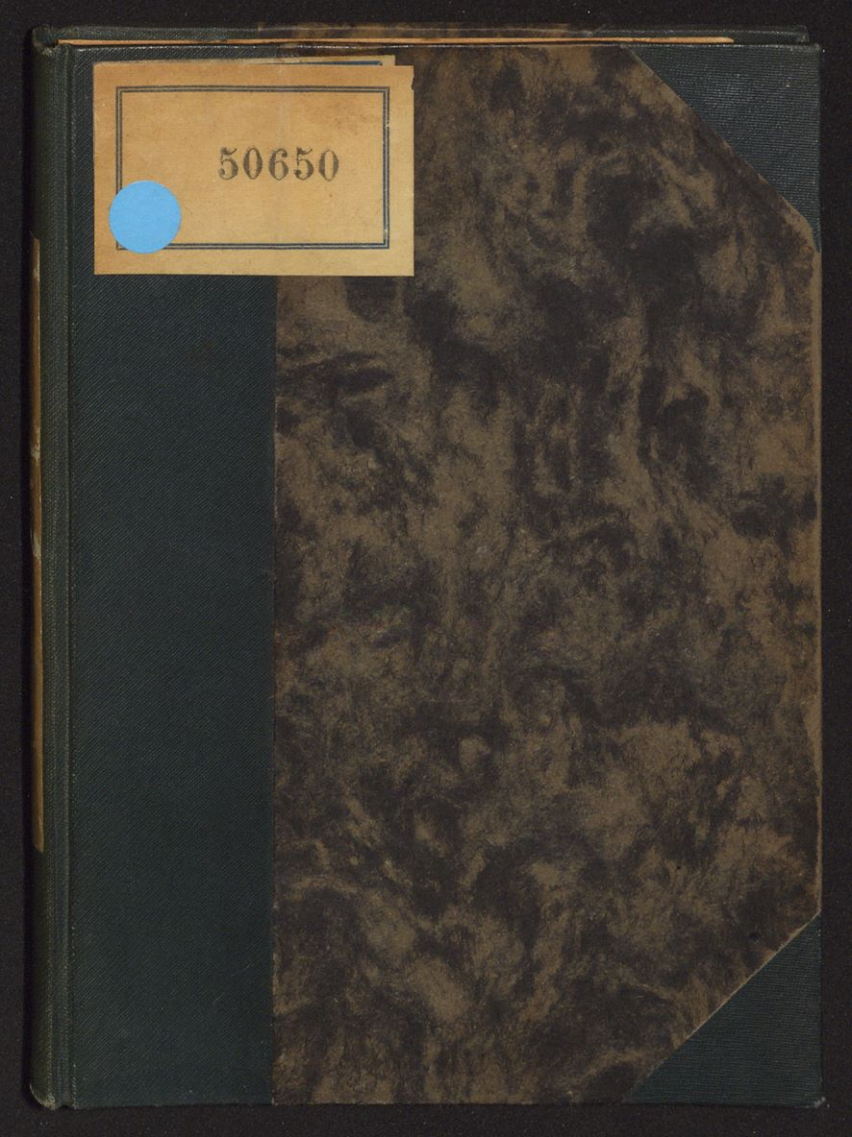
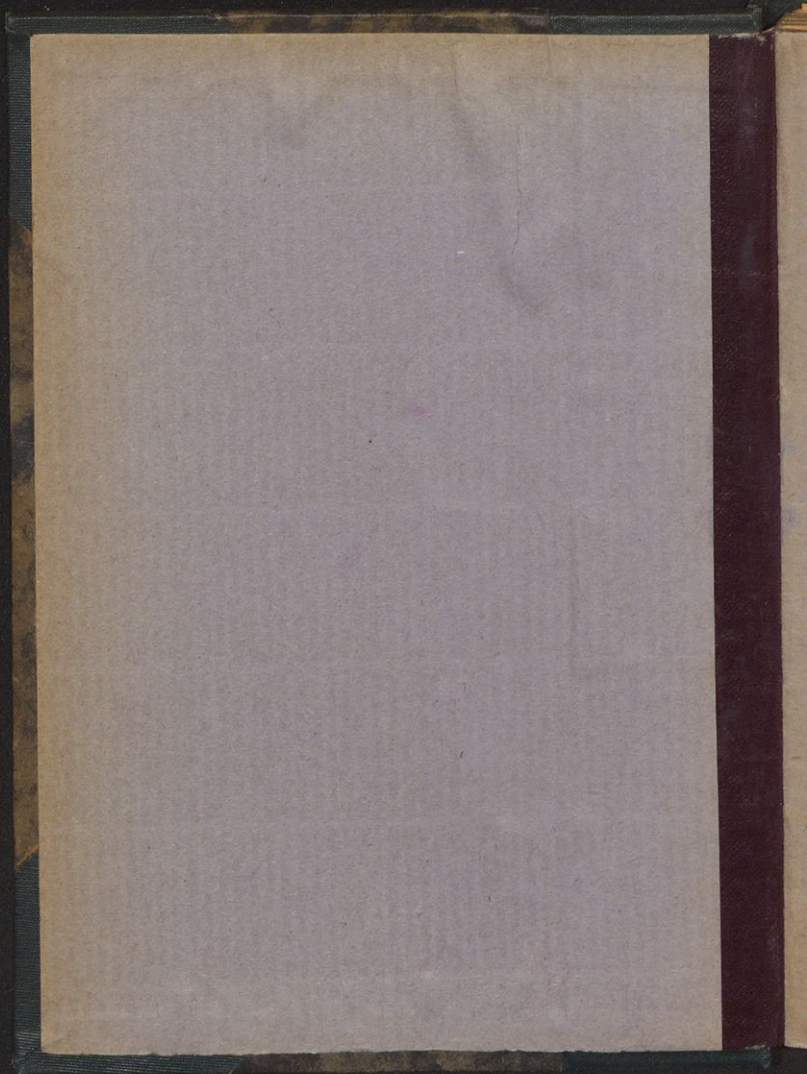

50650

Narodno gospodarstvo.

I. Splošno pomanjkanje štedljivosti in razna
pota zapeljivosti. II. Kako daleč sega razumna
štedljivost. III. Štedljivost mladine. IV. Umno
gospodarstvo.

Spisal Vekoslav Kukovec.

V Celju leta 1901.

Natisnil in založil Dragotin Hribar.

~~47676~~

50650

2.

030005179

Predgovor.

Črez četrť leta je prinašala „Domovina“ v svojem gospodarskem oddelku moja razmotrivanja o varčevanju v zasebnih gospodarstvih. Kdor jih je čital, videl je lahko, da se mi ni šlo za to, da doženem kak popolnoma nov problem iz strokovnjaškega stališča. Kar sem pisal, je v bistvu že davno vsakomur znano, žal samo, da se teh vsakomur znanih načel naši gospodarji v svojih gospodarskih početjih ne držijo, žal, da tudi naši narodni gospodarji često pričakujejo boljše bodočnosti našega ljudstva le v radikalnih, politično-gospodarskih reformah, a ob tem ne povdarjajo dovolj potrebe, da se tudi posamezni gospodarji temeljito poboljšajo. Baš slednji namenili so moji gori omenjeni članki: ne kaj novega učiti, ampak na tisočletja stare gospodar

stvene kreposti opozarjati in k posnemanju pri-
govarjati. Vse še tako korenite gospodarske re-
forme so že naprej ponesrečene, dokler za nje
niso zagotovljeni temeljni pogoji, dokler iz slo-
venskih zasebnih gospodarstev ni izginila starà
površnost in približnost in podedovana malo-
marnost in potratnost. Ljudstvo v tem smislu
poučevati in vzgajati, zdi se morebiti marsikomu
premalo hvaležen in premalo vabljev posel, vkljub
temu je baš to pred vsem drugim potrebno.

Boj za absolutno zmago novih ali starih
narodno gospodarskih ali, če hočete, politično go-
spodarskih načel je z ozirom na boljšo bodočnost
našega naroda zelo nezanesljiv. Zagovorniki novih
načel imajo nasprotni starim gospodarskim dis-
ciplinam v ednem oziru zelo ugodno stališče. Li-
beralna in druge do zdaj vladavše gospodarske
šole imajo za strogega nasprotnika in sodnika
zgodovino, ki istim očita marsikatero dokazane
pregrehe. Absolutni zadružniki nimajo pa na
sprotno, dočim omenjenim disciplinam zgodovina
vsaj v gotovih ozirih dokazuje njih neutajljive
zasluge, sploh praktičnih dokazov o veljavi svojih
načel, ker do zdaj na svetu še ni dežele, kjer
bi ista bila tudi v praksi pokazala svojo moč.
Nočem s temi besedami seveda nikogar odvrta-

čati, da bi ne deloval na političnem polju po svojem najboljšem prepričanju za izboljšanje gospodarskega položaja svojega naroda. Opozarjam le, da imamo poleg nezanesljivosti in negotovosti v politično-gospodarskih smeréh za uspešno narodno delovanje tudi nevtralna tla in sicer v zasebnih gospodarstvih. Že Ksenofont izrazil je kratkoma vzrok uspehov in neuspehov v gospodarstvih v svoji „Ekonomiji“. Izokratu, ki tamkaj vprašuje Platona, zakaj nekateri gospodarji dobro izhajajo, dočim gre drugim premoženje na nič, odgovarja veliki učitelj modrijan: „Nekateri varčno gospodarijo, drugi pa ne.“ Cicero pa isto tako kratko odkriva v svoji knjigi „O dolžnostih“ skrivnost dobrega gospodarstva, rekoč: „Premoženje pridobiva pridnost, pomnožuje in ohranjuje pa — varčnost.“ To so in ostanejo ona priprosta načela, katerih si naši gospodarji nikdar ne morejo zapisati preveč živo v spomin in brez katerih so tudi naša prizadevanja na politično-gospodarskem polju prazno delo.

Nehote spominjam se tu najnovejše živahne nemške agitacije za uvedenje in razširjenje takozvanih hranilnih znamk „Südmarkine“ ljudske banke. V bistvu bran. znamke niso nič drugega nego institucije angleških pennyjevih bank ali

pa naši poštno-hranilni listki, o kakršnih je „Domovina“ nedavno poročala v prej omenjenih člankih. Te hranilne znamke naj navajajo Nemce z neznatnimi dohodki, delavce, služabnike, natakarje itd. k varčevanju z njih majhnimi dohodki, ob enem naj jih pa pridobe za zveste člane „Südmarkine“ ljudske banke in za pospeševalce nje Slovencem znanih politično gospodarskih namenov. Pragermani po Gradcu in drugod v tem smislu n. pr. natakarjem ne dajo več napitnine v denarju, ampak v takih „Südmarkinih“ hran. znamkah. „Ako slehernega Nemca navadimo,“ tako računajo, „v zasebnem gospodarstvu varčno gospodariti, podjarmimo si Slovane i gospodarstveno i politično.“

Če pomislimo, da je vzrok politične nadvlade naših narodnih nasprotnikov nad nami marsikje v naši domovini baš naših nasprotnikov gospodarska premoč, tedaj je tendenca teh „Südmarkinih“ hran. znamk, najsi bi tudi ne imele kot take prevelikega praktičnega pomena, za naše malomarne gospodarje zelo poučljiva. Naj torej ob sklepu svojih tozadevnih razprav še enkrat povdarjam: Vcepljajmo našemu ljudstvu na vsak možen način večjo skrb za njega zasebna gospodarstva! Razširjajmo splošno gospo-

darsko izobrazbo in utrjujmo med posamezniki principe, ki so bili v vseh vekih in bodo še za naprej tudi predpogoj gospodarskega napredka skupnosti! Napredek v zasebnih gospodarstvih bodi tudi začetek našega hitrejšega narodnega napredka!

Vekoslav Kukovec.

I.

O gospodarstvu.

Spisal **Vekoslav Kukovec.**

I.

Splošno pomanjkanje štedljivosti in razna pota zapeljivosti.

Pri veliki večini onih ljudi, kateri so si ali sami priborili, ali katerim ponuja njih družabno stališče dovolj pogojev za zagotovljenje njihovega blagostanja, prepogosto zastonj iščemo prepotrebne duha razumne štedljivosti; pre mnogi prav z zločinsko besnostjo zapravljajo, kar jim je po mnogoletnem naporu pripravila neutrudna delavnost žuljevih rok. Videti je delavce, katerim njih obrt prinaša lepši zaslužek nego ga ima marsikdo v svojem učenem poklicu, potem, ko se je bil zanj na svoje stroške in brez zaslužka pripravljaj celih deset ali več let, kateri pa vendar vedno pohaja v razcapani obleki, in ne da bi bili količkaj za stare dne prištedili, končajo svoje življenje v bolnici, na javne stroške — preživljeni in pokopani. Sliši se o uradnikih, ki so ob tisočih svojih letnih dohodkov z rod bino vred sijajno živeli, ki pa vkljub temu, ko umro, doslej dobremu življenju vajenim nepre-

skrbljenim potomcem, ne zapuste niti vinarja dedščine. Neredkoma v raznih stanovih gospodarji brž po prevzetju očetovih gospodarstev s svojo neizmerno lahkomišelnostjo pribredejo na rob propada, tako, da javna oblast, ki tako zapravljivo počenjanje opravičeno smatra za neko posebno vrsto blaznosti ali umobola, slednjič v skrbi za blagor dedičev in človeške družbe v obče gospodarju zapravljivcu s silo odtegne pravico gospodarstva in določi posebnega varuha njegovega premoženja.

Ako opazujemo razna pota, katera vodijo tu nebroj malih in velikih zapravljivcev v revščino in bedo, prepričamo se, da sta najnavadnejša in najnevarnejša ubijalca gmotnega in posredno tudi duševnega blagostanja človeštva neprava mera v pijači in zlasti neopravičena in prevelika skrb posameznikov za ugodno sodbo bližnjikov o našem nastopanju pred javnostjo.

Niti oni, ki so hudi nasprotniki pijančevanju, ne morejo, naj še tako bičajo to družabno bolezen, niti približno natančno preceniti, kako velikansko škodo provzroča. Da ne govorimo o ljudeh, katerim vsakdanje ljudsko mnenje prideva priimek izrecnih pijancev, že med onimi, katere oproščamo take obsodbe, nahajajo se ne-

redki slučaji, da si posameznik, recimo boljše plačani delavec, privošči na dan povprečno najmanj pol ducata pollitrov piva. Če računimo, da pri tem pije najmanj štiri pollitre čez potrebo, znaša že ta izguba na leto nad 250 kron in v desetih letih že vsoto 2500 kron, ki se za človeka nižjih stanov lahko imenuje celo premoženje. Na tak način naklada si ljudstvo ogromen davek, pod čegar težo ihtijo cele dežele, in po pravici je rekel ljudski zastopnik nekega okraja, čegar prebivalstvu je na njega prošnjo obljubil svojo pomoč glede znižanja prevelikih davkov, češ: „Tako krivičnega davka, kakor ga plačujete, ko izdate na leto vsega skupaj nad 100 milijonov za opojne pijače, ne upala bi se vam, verujte mi, naložiti niti najsovražnejša vam vlada.“ Kako naj se ljudsko blagostanje izboljša če višja plača in večji zaslužek večine delavcev ne doseže družega, nego tem splošnejše popivanje žganih ter drugih pijač! Žalostno zanimivo je poročilo nekega opazovalca razmer, ki je odgovoril na vprašanje, v katerem oziru je med prebivalci dotičnega kraja najbolj opaziti vpliv bogate žetve v tistem letu, rekoč: „Dobro letino čutijo pred vsemi drugimi najbolj gostilničarji, ki dvakrat toliko iztržijo za razne pijače, kakor

prejšnja leta.“ „Zvišanje mezde, katero so dosegli delavci v moji tovarni“, pravi nek drug veščak, „opaziti je najbolj na tem, da mnogo več delavcev po izplačilnem dnevu po nekaj dni zaporedoma ne pride na delo, da jih prihaja v ponedeljek v tovarno vedno več z razbitimi glavami in da se zadnji čas čudno množe obsojbe zaradi gostilniških tepežev in žaljenj na osebni časti.“ — Kdo ni videl v svojem življenju krog sebe sam takih in podobnih dokazov, da pijančevanje ubija na tak način zasebno, rodbinsko in družabno srečo sto in sto njegovih sodržavljani!

Zgodovina nas uči, da propada posameznih stanov in celih narodov ne pospešuje nič bolj nego nezmernost v uživanju pijač. Zato so nečloveški evropski koristolovci med ameriške divjake Indijance, ki so bili njih načrtom napoti, začeli v velikanskih množinah razširjati žgane pijače ter so tako dosegli, da so vsled tega v malo desetletjih izumrli celi rodovi prej zdravega in krepkega tamčsnjega prebivalstva.

Dasiravno težko verjetno, vendar je resnično, da se še dandanes ne daleč od nas z istim peklenskim namenom in uspehom pospeševanja žganjepitja poslužujejo državne oblasti,

ki se boje narodne samozvesti in razvoja tlačenih narodnosti, in da zato naravnost prepovedujejo „društva treznih“, katera naj bi zdravila ljudstvo kuge pijančevanja. Da tudi slovenskemu narodnemu blagostanju baš pijančevanje seka krvave rane, in sicer ne nič manj med omikanim, nego med priprostim delavskim in kmetskim prebivalstvom, je žalibog istotako trpka resnica i velik prijatelj svojega naroda je, kdor zatira to pogubno narodno razvado.

Še splošnejši pospeševalec ljudske zapravljivosti nego pijančevanje, je ustrežanje nespametnemu stanovskemu ponosu, katero v vseh ljudskih slojih zahteva velikanskih gmotnih žrtev. Strah, da bi manj sijajno življenje in manjša razkošnost, nego je v navadi pri ostalih soobčanah taiste družabne stopinje, mogla škoditi na dobrem imenu pri sosedih in znancih, naklada priprostemu kmetskemu človeku, kakor marljivemu cbrtniku in skromnemu meščanu neštevilne stroške, ki nikomur ne prinašajo pravega dobička, ki so pa smrten sovražnik gospodarske štedljivosti.

V vsakdanjem življenju vidimo tisoče strašnih zgledov, kako se bogatini in reveži obupno zvijajo pod posledicami te nespametne pokor-

ščine pred povelji šege in mode, in kako vkljub temu zadnje v potu svojega obraza prislužene novčiče rivajo v nenasitno žrelo neusmiljenega, a vendar h kratu nehvaležnega malika, javnega mnenja. Delavec, ki si ob napornem delu celi teden ni privoščil kapljice vina, napaja v nedeljo na svoje stroške celo krdelo tovarišev, ker ob priliki store isto tudi oni in ker ne sme biti filister ali umazanec. Dninar ob pičlem zaslužku mora kaditi smodke ali pa iz pipe, mora zapravljati denar s kartanjem in mora kupovati stvari, od katerih nima niti najmanjšega užitka, a vse to zategadelj, ker ednako delajo drugi, in ker ga skrbi, kaj bi sicer drugi o njem rekli. Da, še veliko dalje sega brezobzirna pokorščina pred mnenjem drugih ljudi, katera ubija blagostanje onih, ki so dovolj slepi, da se ji klanjajo. Mlad mož, kateri se je leta in leta trudil in štedil, da si slednjič izbere skrbno pomočnico in družico za samostojno novo gospodarstvo, prirediti mora, ker tako delajo drugi, vsem sorodnikom, od katerih nima ne najmanjše koristi, svojim sosedom, katerim je njegova sreča deveta briga in svojim znancem, ki mu ob prvi priliki nehvaležno obrnejo hrbet, ob ti priliki mastno gostijo. „Kaj bi pa sicer drugi rekli“, pregovarja svojo očitajočo

vest, in gostija se obhaja, godci svirajo po več dni, gostje pa plešejo ter použijejo več mesa, nego se ga bode v celem gospodarstvu potrošilo v petih letih, in izpijejo več sladkega dragega vina, nego si ga ženin more privoščiti celo življenje. Še tedaj, ko je smrtni angelj nesrečni rodbini iztrgal krušnega očeta, žrtvovati treba maliku javnega mnjenja, slaviti se mora zopet gostija — sedmina, vršiti se slavnosten in sijajen pogreb. „Kaj bi pa drugi rekli“, oglašča se še v tem trenutku žalostni neumni ponos in brezpomembni šegi se zadosti, naj bi potomce tudi čakala očitna beda in stradanje vsakdanjega kruha. In vendar, koliko hvaležnosti je kdo že užil za to, da je tovarišem dajal za pijačo, in koliko je na svojem dobrem imenu trpel škode oni, ki ne karta, ki ne kadi in ki ne izdaja svojih prihranjenih novcev za popolnoma nepotrebne stvari, kakor delajo vsi drugi? Nikoli se še ni slišalo, da bi bil kak zakon nesrečen zategadelj, ker se je gostija vršila le v skromnih mejah, samo eden poldne in le med ožjimi znanci, ne pa kakor zahteva vsemogoča šega narodne zapravljivosti in potratnosti. Premnogo znamenitih in premožnih mož prepovedalo je izrecno sijajen pogreb ali dragocen spomenik na svojem grobu

ter svojo zapuščino posvetilo rajši dobrodelnim namenom — a vkljub temu so ostali vsem poštenim potomcem v tem blažjem spominu.

Toda ne le med moškim tudi med ženskim svetom odmeva včasih celo še z mnogo večjo občutljivostjo pogubni oni klic, kaj bodo drugi in kaj bodo druge rekle. In koliko gmotnih žrtev zahteva tudi tu v vseh stanovih! Neutrudljivo delavni uradnik si pritruje in štedi, samo da bi žena mogla z najlepšimi in najraznovrstnejšimi toaletami vzbujati občudovanje, zavist in tekmovanje svojih tovarišic, ki na taisti način teden za tednom praznijo blagajne svojih gospodarstev. Marsikatera uboga delavka pa tedne in mesece prenaša mraz in glad in si s škodo za zdravje prikrajšuje celo sladko spanje in se trudi z edinim namenom, da si kupi lepo svilen ruto ali drag predpasnik, s kakršnim se ponaša nje premožnejša tovarišica, za katero za nobeno ceno noče zaostati.

Najsi je še tolikokrat pravično in resnično mnenje, da je vedno bolje, če obračamo na svojo zunanost in torej tudi na obleko rajši nekoliko preveč skrbi in pozornosti, nego premalo, s kakšno pravico mogla bi vendar človeška družba

v tem oziru od posameznikov zahtevati prime-roma tako velikanski davek? Ne, ljudska zahteva, ki bi brez ozirov na neizogibno telesno pomanjkanje obkladala z dolžnostmi, ki neizogibno vodijo k uničenju blagostanja in ki so edna izmed največjih zapravljivosti, taka zahteva ni opravičena in ustavljati se ji mora vsako razumno človeško bitje.

Naj pa že človek upošteva to ali drago izmed obilo nevarnih stez, po kateri hodi uničevalka blagostanja, ki se imenuje zapravljivost, o tem se ne da dvomiti, da bi se ji udajalo veliko manj ljudij, ako bi si bili že naprej popolnoma v svesti, kako grozno prej ali slej kaznuje one, ki ji na ta ali drug način služijo in hlapčujejo. Govoriti menimo torej v sledečih vrsticah pred vsem o suženjski odvisnosti, katere vzrok je zapravljivost tako pogostoma pri ljudeh bodisi nižjih ali višjih slojev, in slednjič kratkoma o nravni propalosti in podlosti, ki izvira baš iz zapravljivosti; omenimo pri tem le še, kako ravno nasprotno blagodejne posledice ima prepotrebna družabna krepost, štedljivost.

II.

Kazen zapravljivosti in blagodejne posledice štedenja.

V knjigi življenja čitati je brezštevilno slučajev, kako odvisni so oni, ki ne marajo štediti in skrbeti za prihodnost, od vsake neugodne jim sapice usode in kako občutno jih zadene vsaka trenutna nezgoda, katero bi lahko prenesli, če bi bili prištedili le nekaj malega od svojega lepega zaslužka. Delavec, ki je prišel nenadoma ob delo in stalen zaslužek pri svojem dosedanjem gospodarju, našel bi lahko dovolj dela in dobro plačo v drugem okraju ali v drugem mestu, samo če bi si bil vsaj toliko prištedil, da bi zmogel stroške preseljenja s svojo rodbino vred; nekaj desetakov, katere bi ob potrebnem zatajevanju bil mogel prihraniti, zboljšalo bi njegove dohodke stalno celo za več let, a ker jih ni, prevzeti mora v domovini mnogo težavnejše delo pod mnogo neugodnejšimi pogoji. Znesek, katerega je služabnik tekom ednega samega leta po nepotrebnem izdal za pijačo, zadostoval bi

mu v slučaju bolehnosti, dokler bi si s primer-
nim počitkom ne popravil svojega, s težkim de-
lom omajanega zdravja, a ni prihranjenega novca,
delati mora vkljub bolehnosti še dalje, podkoplje
stem svoje zdravje še bolj — in vsled tega
kmalu leže v prerani grob. Kako neusmiljeno se
mora pehati na svoje stare dni za košček vsak-
danjega kruha marsikdo, ki bi ob nekolikšnem
štedenju lahko prihranil vsaj toliko, da bi brez
pozemeljskih skrbi neodvisen in v prijetnih spo-
minih na uspehe mladih in moških let dočakal
preselitev v boljši drugi svet! Koliko mož umira
vsled premale skrbi za to, o čem bodo živeli
v slučaju nezgode, v pomanjkanju, dočim so
njegov zaslužek shranili preuslužni mu krč-
marji.

Dà, hudo in prehudo je gmotno trpljenje
neštedljivih ljudij, a stokrat grozovitejše duševne
muke trpe oni, katere je neprevidnost zapeljala
v nepotrebne dolgove. Kdor misli o neštetih
prečutih nočeh preganjanih dolžnikov, o skrbi
osivelih laseh in o obilih samomorih, h katerim
vedo obupane zapravlјivce brezsrčni upniki, oni
izprevidi kolika suženjska telesna in npravna od-
visnost sledi vsaki zapravlјivosti kot zaslužena
kazen. Gmotni dolgovi podjarmijo često surovi

samovolji terjalčevi duševno silo, družabni ugled in neredkoma moško čast in celo narodno prepričanje po svojem mišljenju blagega in po svoji volji najodločnejšega moža. „Môra, ki neizprosno tlači moje prsi, zbeži, mlinski kamen, ki grli in k tlom pritiska moj vrat, se odvali,“ pravi zato opravičeno nek mož, „vsakikrat, ko se iznebim in odkrižam kakega dolga.“ „Proč z dolgovi!“ Bilo bi pač najnezatajljivo geslo vsakogar, kdor koprni po zlati neodvisnosti in svobodi. Polovico vse človeške bede in nebroj obupnih zločinov ne dogodilo bi se, ko bi se človeštvo dižalo v gospodarstvu tega načela.

„Ni res,“ utegne nam kdo zaklicati in nas opravičeno opozoriti na ljudi, ki vkljub ogromnim dolgovom, katere so naredili, da ugone zahtevam svoje nebrzdane zapravljalivosti, niti najmanj ne čutijo onih duševnih muk, o katerih smo gore trdili, da jih povzročajo dolgovni zapravljalivci. A naš odgovor? Pritrditi jim moramo in moramo priznati, da se žalibog v nemalem številu nahajajo človeška bitja, in sicer ne le v nižjih, ampak baš tudi v omikanih naših krogih, zaničevanja vredna bitja, pri katerih je bolezen zapravljalivosti tako grozovito vplivala, da je ubila vest in njih značaj. Nahajajo se

ljudje, zlasti že tudi med takozvano boljšo mladino, ki z drznim čelom in hinavsko nedolžnim obrazom na najbrezvestnejši način izposojajo denar s sicer pritajenim a odločnim namenom, nikdar ga ne povrniti. Dà, zgodi se, da moške v uglednih javnih službah, moške, ki so po srečnih odnašajih dosegli zavidanja vredno lepo premoženje, kakor da jih nikdar niso poznali, srečavajo često celo siromašnejše ljudi, kateri so jim s posojenim težko pridobljenim denarjem pomagali iz zagate, in zgodi se, da hotoma istim ostanejo dolžni z mirno vestjo. Kako nam je razumeti take dandanes žal neredke, skoro neverjetne pojave? S svarečim glasom kličejo nam, da zapravljivost in zadolževanje ne povzroča le gmotnega pomanjkanja in stoterih muk duševne odvisnosti, da je temveč zmožna roditi celo v dozdevno omikanih ljudeh najnaravnejši sad suženjstva, neznačajnost in podlost.

Prav pač trdijo premnogi veleizkušeni moške, da štedljivo življenje ustanavlja gmotno blagostanje in da je ob ednem krepost, ki pospešuje in utrjuje lepe in dobre nravi. Zelo res je, da je skrbna štedljivost in razumna uporaba svojih denarnih sredstev tudi edno izmed najzanesljivejših jamstev ugodnega družabnega in

državnega življenja, ker je že v svojem bistvu najodločnejša nasprotnica pustolovskih sanjarij in revolucij. Zlata resnica razodeva se slednjič v globokoumnem in jedrnatem angleškem pregovoru, ki pravi: „Denar je značajnost“.

Toda, zakaj ljudje, ki dan za dnevom na svojih bližnjikih vidijo pretresljive nasledke ne štedljivosti, vkljub temu sami vse svoje dohodke sproti potrošijo in zakaj se z navdušenjem ne oprimejo edine rešilne vejice pravočasnega štedenja? Iz tisoč ust se na to vprašanje razlega prepogostoma očitno lažnjivi vsakdanji izgovor: „Ni nam možno, ne moremo!“ Vsakovrstni krivi ljudski osrečevalci pa, katerih nauk ne proglašajo potrebe skrbnega gospodarstva, ampak katerih namen je, vzbujati vseobčo nezadovoljnost in doseči ednako splošno razdelitev tega, kar so z vsakojakim naporom in stoletnim samozatajenjem in štedenjem prihranili štedljivi gospodarji, takšni modri ljudski osrečevalci celo z ogorčenjem proglašajo nedopustno žalitev vsega delavskega stanu, ako bi kdo trdil, da je istemu pri sedanjem krivičnem družabnem redu možno še celo varčevati in štediti. Bodi nam zatoorej v sledečem dovoljeno opozoriti čitalce na brezštevilne vzgleda iz vsakdanjega življenja, ki nedvomljivo

jasno dokazujejo, da je veliki večini ljudij vseh stanov ob primernem zatajevanju svojih neopravičenih želj in ob potrebni odločnosti prav dobro možno s čisto prekrasnim uspehom s svojimi sredstvi štediti in varčno gospodariti.

Marsikateri ne baš prebogato plačani uradnik, ki je ob svoji plači vzgojil kopo otrok deloma celo za učne poklice in ki vkljub temu ustreza zasebnim in družabnim gmotnim zahtevam, dokazuje možnost in uspeh štedenja tovarišu samcu, ki dobiva isto plačo, a toži, da mu ni možno prištediti novčiča in ki tiči celo še v dolgovih. Rokodelec, ki je pred leti s culico na hrbtu in praznih rok zapustil očetovo hišo, a dandanes vodi cvetočo lastno obrt ter daje v svoji delavnici opravka množini marljivih rok, daje v tisočernih slučajih gmotno hirajočim sosedom vzgled, da si skrben gospodar zna tudi s skromnimi sredstvi ustanoviti gmotno blagostanje in da je štediti možno. Da pa brezskrben in lahkomišeln delavec, „najsi ga položi v morje bogastva, ničesar ne pridela in prištedi za slučaj nezgode, kaže prezanimivo a zanesljivo poročilo, da so v Berlinu pred nekaj leti ob času velikega pomanjkanja delavskih sil in vsled tega neizmerno visokih delavskih mezd, mnogi kamno-

nosci ob novih stavbah javno popivali šampanjsko vino in se iz dela na dom vozili v kočijah. Najlepši dokaz, da se dá štediti in se res štedi v največjem obsegu baš med onimi, katerih dohodki so primeroma pičli in skromni, podajajo nam slednjič zapisniki neštevilnih hranilnic, iz katerih je videti, da pripada večina bodisi tudi majhnih hranilnih vlog ne na dobro plačane rokodelce raznih obrti, ampak na trgovske pomočnike, postreščke, sobarice in — dekle.

Toda, če vsem drugim stanovom, štediti pa vendar nikakor ni možno vsaj kmetovalcu, ugovarjati utegne kdo izmed bralcev in se sklicevati na ona pretirana obupna zagotavljanja, da naš kmet propada in da gotovo mora kmalu propasti. Odpro naj vendar oči taki jadikovalci in srečali bodo v vsaki vasi svoje domovine nemalo gospodarjev kmetovalcev, katerih predniki so začeli gospodariti z najskromnejšimi sredstvi, ki so pa za svoje, z vztrajnim delom prislužene, po krajcar h krajcarju skrbno shranjene novce leto za letom prikupili njivico za njivico in travnik za travnikom, dokler niso sami in še bolj njih sedanji dediči pridobili prav znatno blago stanje. Nič družega nego toliko je glede slabega

položaja naših kmetovalcev neutajljiva resnica, da jim dandanes treba poslužiti se mnogih novih pripomočkov v svrhu uspešnega gospodarstva in otresti se obilih potratnih razvad svojih očetov, katere ponujajoče malo resničnega užitka povzročajo premnogo gmotne izgube in škode. Ni res, da bode kdaj gmotno propadlo razumno kmetijstvo, propasti utegnejo in drugim previdnejšim se umakniti le kmetovalci, ki pravočasno ne ukrenejo na pota, po katerih napredujočim jim bode varčno gospodariti in štediti, če ne lahko, pa vsaj možno, kakor je možno tisočem drugim.

III.

Možnost in pripomočki štedenja in njega pomen v narodnem gospodarskem razvoju.

Naj torej brezskrbni lahkoživci še tako odločno dvomijo o možnosti štedenja, vsak čas in v vsakem kraju pokazati jim moramo ljudi učenih in neučenih poklicev, v delavskih, kmetijskih in celo v služabniških slojih, ljudi, ki so sijajno z dejanji dokazali resnico, katero pobijajo večinoma le brezskrbneži — v svojo lastno škodo. Dà, neredka časniška poročila o osebah, ki so o milodarih živele in nenadoma zapustile nemalo premoženje, zdè še skoro, da so znamenje, kako res je, da je možno štediti tudi ljudem z najskromnejšimi dohodki — tudi beračem.

Dasiravno je tedaj gotovo, da ob primerni dobri volji večina ljudij lahko v manjši ali večji meri varčuje in štedi, vendar pa vsakdo pre dobro ve, da ima razumno in uspešno štedenje premagati premnoge in silno težavne zapreke. Da bi torej štedenje bilo vsakomur kelikor mo-

goče olajšano in da bi bil njega uspeh tem gotovejši in zanesljivejši, izumili in ustanovili so rodoljubi, ki so spoznali velikansko družabno korist štedenja, kot njega pripomočke razne primerne zavode in naprave. Omeniti hočemo v kratkem nekoliko podrobnostij o prevažnih takih pripomočkih ljudske štedljivosti, zlasti o hranilnicah, o stavbnih družbah in o mnogovrstnih zavarovalnicah zoper nezgode.

Hranilnice, katerih namen je, v previdno in obrestonosno uporabo sprejemati in pred ne premišljenim izdajanjem obraniti večje ali manjše zneske, katere si je skrbni gospodar prislužil ali prihranil, so najboljša vzpodbuda štedljivosti in najprimernejši pripomoček štedenja. Kako sladka tolažba za marljivega gospodarja, kateregakoli stanu je pač, ko vidi, kako skupni znesek njegovih sicer majhnih posameznih hranilnih vlog z lepimi obrestmi vred od dne do dne narašča, redno in varno oskrbovan od zanesljivih mož, in kako slednjič naraste v stotak, dà, morebiti v prekrasen tisočak, kateri zagotovi srečo in blagostanje njemu in slednjič tudi celi številni rodbini! Dà, najgotovejše jamstvo bodočega blagostanja je vlaganje svojih prihrankov v zanesljivo hranilnico in dober nauk je dal izkušeni

mož. mladeniču, ki se mu je britko pritoževal, da, akoravno se trudi, ne more ničesar prigospodariti, rekoč: „Priatelj, premagaj se in vlagaj, kolikor moreš, v hranilnico vsaj edno leto dnij in prepričaj se, da bode ti štedenje s tvojimi dohodki celo tvoje nadaljne življenje najšlajši neopustljivi posel.“

Povsod, kjer so se hranilni zavodi osnovali in kjer se jih je ljudstvo kar najpridneje posluževalo, obrodili so že v malo letih dober sad ter dosegli očitno izboljšanje gmotnega stanja vsega prebivalstva. Tudi slovensko ljudstvo ima svojim mladim hranilnim in posojilnim zavodom in posredno njih požrtvovalnim ustanovnikom glede pomnoženja svojega blagostanja zahvaliti neizmerno veliko. Koliko izmed onih lepih sto milijonov denarja, kar ga je utegnilo v svojem skupnem prometu do dvesto naših hranilnic in posojilnic imeti od svojega početka do dandanes, izgubljenega bi bilo, ko bi ne imeli teh zavodov, za naše skupno narodno bogastvo! Dal torej Bog pravega blagoslova in uspeha tem prekornim zaščitnicam slovenskega naroda!

Stavbne družbe so drug važen pripomoček uspešnega štedenja zlasti delavskega stanu med mestnim prebivalstvom. Bistvo teh naprav je v

tem, da se združijo delavci, ki nimajo svojih lastnih prebivališč, da kot družba kupujejo in zlasti iz nova stavijo cene hiše, katere potem dajejo za primerno stanarino v najem svojim, a ti družbini člani se trudijo ob svojem rednem zaslužku kolikor mogoče prihraniti ter izročajo te prihranke od dne do dne stavbni družbi še razen dolžne stanarine kot kupnino za hišo, v kateri stanujejo, tako dolgo, dokler niso slednjič vsega skupaj vložili toliko, kolikor znaša vrednost cele hiše in dokler ne postanejo nazadnje čez kakih deset let nje lastniki in sami svoji gospodarji. Tako po velikih mestih stavbne družbe, ki imajo na tisoče članov delavcev, iste uspešno navajajo k štedenju ter premnogim, ki bi sicer zapravili sproti ves zaslužek, na lahek način preskrbijo lastna stanovanja, kjer kot polnopravni meščani in ne kot nestanovitni brezdomovinci v miru prežive stara leta in zapuste varno pribežališče svojim ljublim potomcem. Ko bi se pač tudi Slovenci ne le v ednem edinem mestu, kjer so do sedaj, kolikor nam znano, ustanovili tako stavbno družbo, ampak povsod kjer to razmere pripuščajo, z vso vnemo poprijeli tega prelepega pripomočka štedljivega gospodarstva! Kolikšne neizmerne važnosti bi to

bilo ne le za družabne razmere tisočev naših delavcev, ampak ob ednem za slovenski narodni značaj odtujenih mest in trgov, kjer bi se dale z dobrim uspehom osnovati take prekoristne družbe!

Mnogo pomorejo človeku zares pridobitki, katere mu je zagotovila v navadnih pravih odnošajih razumna štedljivost. Ni ga človeka, ki bi ne vedel dokazov za to opravičeno trditev. Toda žalibog prepreženo je človeško življenje z dogodki, ki hipoma uničijo ves uspeh mnogoletnega truda. Ali tu ni zastoj vse še tako varčno življenje? Da, brez uspeha je za take slučaje prečesto pač skrb posameznika zemljana, a tudi za te prepogoste nenadne udarce iznašla je človeška iznajdljivost izdatne naprave in zavode, ki naj bi ob prav neobčutljivih doneskih štedenja vseh svojih članov po načelu vzajemne pomoči ublaževali v slučaju nesreče preveliko trenutno izgubo ponesrečencev. Mislimo s tem raznovrstne zavode, katere v vsakdanjem življenju navadno razumevamo pod imenom mnogobrojnih zavarovalnic proti nezgodam, in ki se dele posebej v zavode za zavarovanje življenja, v bolniška društva ali takozvane bolniške blagajne in zavarovalne družbe proti ognju in vremenskim

nezgodam. Dasiravno ti zavodi in te naprave žalibog ne dosežajo tega, kar bi se na prvi hip moglo pričakovati po njih imenih, ker niti vse združene človeške sile ne morejo človeškega bitja zavarovati pred neizprosno smrtjo in niti največja previdnost zabraniti bolezni, požarja, toče in povodnji, vendar baš te naprave vsaj gmotno stotisočero poplačajo tudi neznatno štedenje človeka, katerikoli se jih posluži, in ravno zato vsakomur, kateremu je količkaj mar sreča lastna in njega potomcev, priporočamo te zavarovalnice kot tretji, morebiti izmed vseh najizdatnejši in najprimernejši pripomoček štedenja.

Potoki britkih solz prelili so se po nepotrebnem zategadelj, ker ljudje niso bili toliko previdni, da bi pravočasno žrtvovali kak malenkosten znesek kot vplačilo pri tem ali drugem izmed imenovanih zavarovalnic proti nezgodam. Poznali smo mladega nanagloma umrlega uradnika, nad katerim so še ob njegovem odprtem grobu mnogi znanci nehote nevoljno godrnjali, češ, da ni zavaroval svojega življenja v prid svoji rodbini za slučaj nepričakovanega mahljaja smrtne kose. Kolika brezvestna krutost je pač to, navezati na sebe usodo življenske družice in dati življenje kopici nedolžnih otročičev, a ven-

dar niti na tako primeren način, kakor je zavarovanje svojega življenja, ne zagotoviti jim vsakdanjega kruha za slučaj hipne izgube krušnega očeta. Tudi sto in sto delavcev bi niti najmanj ne bili pogrešali malenkostne vsote, katere bi ob čvrstem zdravju in lepem zaslužku bili vplačali v bolniško blagajno, in vendar hudo se morajo kesati zaradi svoje neprevidnosti, ko jih hkrati zaloti bolezen in morajo ob mukah bolezni še stradati in trpeti vsakojako pomanjkanje. In koliko je slednjič šele onih nemarnih gospodarjev, katerim so se smilili celo novci, katere bi naj vplačali za svoja poslopja kot zavarovalnino proti pogubnemu in žalibog tako pogostemu požaru! Zaslužena kazen jih je doletela in kot berači zapuščajo z družinami vred pogorišče svoje sreče.

In vendar s kako primeroma neznatno vsoto bilo bi s pomočjo zavarovanja ublažiti vsaj gmotno izgubo imenovanih nezgod!

Brž ko bi bil vplačal zavarovalni družbi prvi obrok, dobil bi gospodar takoj izplačano celo zavarovalno vsoto več sto kron, ako bi ga nenadoma zadela nezgoda požara. Delavec, ki bi bil vplačeval v bolniško blagajno jedva nekaj tednov po nekoliko vinarjev, dobil bi iz nje za-

dostne podpore za ves čas mučne svoje bolezni. In če bi bil uradnik štedil ob mesečni plači vsaj nekaj kron za zavarovalno družbo, zagotovil bi stem svoji rodbini za slučaj smrti več tisoč kron, ki bi bile dobra rešitev zapuščenih sirotic.

Naj bi torej vsakdo premislil, ali bi ne bilo zanj primerno zateči se pod tako rešilno zaščito zavarovanja proti ti ali drugi nezgodi. Vsak razumen gospodar mora pač izprevideti, kako neizmerno važen pripomoček uspešnega štedenja so ti zavarovalni zavodi. Nikdo naj ne misli, da bi njegovo vplačevanje utegnilo biti zanj brez pomena, saj že dušni mir in vesela zavest, da niti za slučaj nezgode ni prepuščen bedi on in ne njegovi otroci, je zavarovancu obilo plačilo storjenih žrtev, in saj njegovo vplačilo v zavarovalno družbo ni izgubljeno, ampak bode izbri-
salo solze in utešilo srčno bol nesrečnejšim sozavarovancem.

Bodisi pa, da štedimo s svojimi dohodki že na ta ali drug primeren način, po vseh takih različnih potih štedenja" prihajamo do taistega prevažnega in koristnega uspeha, s štedenjem dosežamo naraščanje kapitala, kateri je neizogibni pogoj vsakterega gospodarskega uspeha. Utihnili naj bi torej bedaki s svojimi klici „Smrt

kapitalistom in velikemu kapitalu!“, ker stem kličejo le smrt gospodarskemu napredku. Stokrat pametneje ravnali bi, če bi z neumornim navdušenjem vzpodbujali ves svet k previdnosti in neutrudljivem štedenju. Mnogo koristneje bi delovali, če bi hoteli izprevideti, da prihranjen kapital z enako nepristranostjo deluje v rokah milijonarja in malega obrtnika ali trgovca. Trezen premislek razmer poučil bi take ljudi, da razna največja svetovna podjetja ne nastajajo iz kapitala kateregakoli posameznega kapitalista ode ruha, ampak, da so baš največji in najplodonnejši kapitali nastali po čarodejnem geslu „z združenimi močmi!“ iz mnogoštevilnih četudi najskromnejših združenih prihrankov državljanov srednjih stanov in celo najnižjih in siromašnejših slojev.

Povsod, kamorkoli se ozremo, najdemo preobilo glasno govorečih dokazov, kako velikanske uspehe dosega štedenje tudi z najskromnejšimi sredstvi, vzlasti vsled razumne in premišljene uporabe zlatega gesla „z združenimi močmi“. Dokaz tega uspeha združenih prihrankov mnogih sicer posamezno šibkih štedilcev so nam premnoga cvetoča trgovska in obrtna delniška podjetja, kreditne banke, razna parobrodna društva

in zlasti železniške delniške družbe, ki so živahnemu prometu otvorile celo zemeljsko površje, postavivše z združenimi močmi do sedaj nad 100.000 milijonov kilometrov železnic z ogromnimi, posamezniku nepremagljivimi stroški v skupnem znesku do 10.000 milijonov kron. Da, kdor ima smisel za ves ta svetovni napredek, ta mora priznati velikanski pomen ljudskega štedenja in priznati mora, da baš vesoljnost štedljivih ljudij z združenimi svojimi sredstvi najmogočnejše vpliva na sestavo vse človeške družbe in določa usodo narodov.

II.

Kako daleč sega razumna
štedljivost.

Spisal Vekoslav Kukovec.

I

Neizmerno koprnenje po bogastvu nasprotuje
načelom razumne štedljivosti.

Mnogi ljudje pozabijo pravi namen pridobivanja imetkov tega življenja. Brez ozira na glas svoje vesti, brez srca in brez pameti drvé neumorno za brezpogojnim bogastvom in dobičkom. Kakor so si Židje v stari zavezi zlili zlato tele, ter krog tega malika plesali in rajali, tako tudi današnja človeška družba šteje premnogo zvestih častilcev zlatega boga.

Vsak trezen človek zaničuje takšen umazani lov na bogastvo. S pomilovanjem in s pravo grozo čitamo o skopuhih, pri katerih je bogastvo samo sebi namen in kateri često obupno stiskajoči iz vseh stranij priborjene cekine gladú umirajo. Tako nabiranje bogastva ni in ne more biti častno za razumnega človeka in po pravici so ljudje vseh vekov na drugače še tako slavnih možeh bičali tako nečastno početje. Rimski pisatelji grajajo Katona starejšega, katerega je vkljub njegovemu znanemu domoljubju in strogi

nravnosti onečaščala grda sebičnost; kajti, da bi pomnožil svoje bogastvo, kupoval je bolne in oslabele sužnje, katere je skrbno krmil ter vsled tega pozneje za drag denar prodajal.

Slovitemu boritelju za svobodo in neodvisnost Amerike Washingtonu očitajo tudi njegovi največji častilci kot grd madež njegovega značaja, da v svoji oporoki ni dal svobode svojim marljivim sužnjim, kar so ob svoji smrti storili vsi odlični državljani v znak velikodušnosti. Dà, tudi največjo slavo zatemni umazana skopost.

Neštevilni izgledi iz življenja dokazujejo nam pa tudi, da brezumno štedenje, katero imenujemo skopost, ni samo grdo in nečastno, ampak pred vsem tudi skrajno nespametno in nemodro. Nikdar nima tako počenjanje pravega blagoslova in nikdar ne ustanovi niti trajnega gmotnega blagostanja. „Dvakrat cikle in samo enkrat čevlje“, pravi za to star pregovor. V coklah hodi ustanovitelj rodbinskega bogastva, a niti za dostojno dobro vzgojo vsled skoposti ne skrbi svojim potomcem, ki v razkošni obleki in v čevlje obuti lahkomišelnó zapravijo s trudem pridobljeno bogastvo svojega nespametno slepega očeta; otrok otroci obuti pa morajo mesto čev-

ljev zopet lesene cokle in iti s trebuhom za kruhom. To je gmotna kazen za štedenje, katero ne pozna mej in katerega namen ni zagotovljenja pravega tudi duševnega blagostanja.

Gmotno blagostanje je le sredstvo v dosego prave sreče, a samo ob sebi nikakor človeka ne more osrečiti. Res je, kar so trdili že stari Rimljani, da je gmotna revščina najnevarnejša vlačuga, in gotovo je, da gmotno imetje nasprotno v gotovi meri pospešuje tudi lepe nravi ljudstva in da po pravici vse človeštvo hrepeni po imetku v svrhu zagotovljenja tudi duševne sreče. Toda gorje mu, kdor bi v bogastvu samem iskal sreče, kajti, da niti ne govorimo o skopuhih in onih, ki so si krivičnim potom pridobili veliko premoženje, tudi ljudje, ki razumno gospodarijo s svojim pravično pridobljenim bogastvom, tožijo o trpljenju, katerega ne poznajo reveži in berači. „Blagrujem te, presrečni človek,“ rekel je prenašičenosti neozdravljivo oboleli milijonar beraču, ki mu je tožil, češ, da gladi umira. Vladar, ki vkljub ogromnemu bogastvu ni bil srečen, poslal po svetu poslanca z naročilom, naj išče tako dolgo, dokler ne najde srečnega človeka, kateremu naj sleče srajco, da jo prinese svojemu vladarju. Mislil je, da bi s tako srajco bil srečen

tudi on sam. Prepotovavši pol sveta, srečal je poslanec slednjič veselo plesočega srečnega irskega kmeta, toda hoteč sleči mu srajco, opazil je poslanec v svojo žalost, da ta srečni človek — srajce imel ni.

Naj bi vsakdo pomislil, da bogastvo še ni sreča, ampak često celo vir nepotrebnega trpljenja in grdih strastij. Štedimo torej, ne da si nakopičimo bogastva za vsako ceno, ampak v svesti si, da nam razumno štedenje tudi z majhnimi sredstvi naj šele omogoči trajno i gmotno i duševno blagostanje!

II.

Štedljivo gospodarstvo in zabave ter prijetnosti življenja.

Nekateri ljudje smatrajo popivanje po gostilnah za največjo srečo in najlepšo zabavo, katero jim more ponujati življenje. Mislijo, da so v raju, ako se nasekajo čez mero raznih pijač, tako, da se svet slednjič začne polagoma vrteti krog njih in da jim vinski ali drugi duhovi vzbude meglo pred očmi.

Nehote se človek tu domisli neke vrste blaznih ljudij v jutrovih deželah; uživalcev hašiša. Ti ljudje uživajo namreč nekako posebno drevesno smolo, hašiš imenovano, katera na človeške živce vpliva tako močno, da človek takoj po zavžitju koščeka hašiša zapade v večurno poluspanje in da se mu zdi, kakor da bi bil v pravih nebesih, kjer se njegovim očem odpira na vseh straneh sama rajska lepota. Pravijo, da človek, ki se hašišu privadi, te navade pri najboljši volji ne more opustiti nikdar več, da ga pa ta skrajno razburljiva in škod-

ljiva zabava že čez leto dnij duševno in telesno popolnoma uniči, tako, da nazadnje gotovo zblazni ali prezgodaj konča svoje bedno življenje.

Kako podobno ravnaajo oni, ki v vinskem ali še huje žganjičnem omamljenju iščejo prave zabave. Propad duševnih in telesnih si! in potrata premoženja ali pa še celo dolgovi so nezogibno zlo take strastno ljubljene zabave popijajočih veseljakov. Vsak razumen človek pač izprevidi, da se take zabave in take domnevne prijetnosti življenja nikakor in nikdar ne morejo strinjati z načeli razuma in tem manj z načeli štedljivega gospodarstva.

„To je pa krivica“, ugovarjajo burno mnogoteri nasprotniki. „Kdor si je svoj denar s trudom pridobil, sme si privoščiti tudi potrebno razvedrilo in zabavo.“

Lje In res je! Človek ne živi, da bi le delal in se trudil, ampak potrebuje in zasluži tudi potrebnega razvedrila, ki okrepi in ponovi njegove telesne in duševne moči ter ga usposobi za uspešno nadaljnje delo. Vsak razumen človek mora to priznati in tudi mi, ki spodbujamo k razumni štedljivosti, storimo to, ne da bi stem odrekli opravičenost in nujno potrebo zabav in razvedril. Ne, ampak pokazati hočemo v slede-

čem na izgledih iz vsakdanjega življenja, da si tudi štedljiv človek lahko privošči potrebno primerno zabavo. In še veliko več, skušnja kaže, da si razumno štedeči ljudje baš s štedljivostjo zajamčijo trajno prijetno življenje.

Mnogim ljudem je najradodarnjša razveseljevalka mati narava. Kako zadovoljnih obrazov srečajo se ob nedeljah trume meščanov iz izleta, katerega so naredili, da se razvedré in razveselé zunaj zaduhlega mestnega zidovja, po pisanih livadah in zelenih gozdovih srkajoč sveži krepilni zrak in občudujoč krasoto narave! S koliko navdušenostjo preplezajo mnogi ljubitelji gor najtežavnejše pote, da se visoko gori na divnih planinah otresejo začasno vseh svojih vsakdanjih skrbi in da se veseli in okrepljeni na duhu in telesu povrnejo k opraviлом svojega poklica. Še celo skrbni kmetovalec, ki je cel teden na polju, sede ob večernem počitku rad pod milim nebom na zeleno trato in se tu zabava in razgovarja o svojih uspehih in namenih s svojimi sosedi.

Mnogi mladeniči in moške ljubijo nadalje telovadbo, ki jim okreplja telesne sile. Največje veselje jim je torej telovaditi v sokolskih društvih, in največja radost kazati, da v njih zdra

vem telesu prebiva tudi zdrava in vesela duša. Ljubitelji in ljubiteljke petja in godbe pristopajo k pevskim društvom in se naslanjajo ob krasnih pevskih in godbenih zvokih. Za vse druge za bave sveta ne hoteli bi se odreči duševnemu užitku, katerega jim podaje petje in godba. In oni slednjič, kateri so si kot zabavo izvolili čitanje lepih knjig, cenijo to tiho in pohlevno, a ob enem vzvišeno in blago zabavo višje nego najsijajnejše in najburnejše veselice svojih znancev. Kako bi tudi ne! Saj knjiga je ne le najblagohotnejša učiteljica ukaželnega bralca, ampak tudi najlepša tolažnica otožnega srca, najmilejša svetovalka in tolažnica neiskkušenega mladeniča in h grobu se nagibajočega starca. Slavni španski podjetnik don José de Salamanca pravi: „Kot mladeniču so mi bile knjige najlepša zabava; potem je pa želja po bogastvu obvladala moje srce in kot starec se zvesto povračam zopet k leposlovju kot k edini zabavi in tolažbi mojih starih dni.“

Velika večina ljudij pa najde slednjič svojo največjo dušno srečo krog domačega ognjišča v družbi dragih domačinov. Modra roka skrbne gospodinje uredila je celo ljubko domovanje tako lično in ukusno, da s čarobno močjo veže nase

svoje stanovalce. Pridni in lepo vzgojeni otroci, katerih sreča je najblažja skrb dobre matere in razumnega očeta, igrajo svoje nedolžne igre, in zadovoljni starši se vesele z njimi vred in raz mišljujejo o njih bližnji bodočnosti. Ko bi pač vsi, ki so udje rodbin, po zaslugi cenili rodbinsko srečo, katere odkritosrčnosti in globine ne doseza najumetnejša zabava med tujimi ljudmi.

Nočemo še nadalje naštevati preobilih krasnih zabav, katere si ali zastonj ali za cen denar lahko privošči človek vsakega stanu. Celo človeško življenje nas uči, da najboljše in najodkritosrčnejše zabave niso one, ki so najhrupnejše in najdražje. Še več, skušnja uči, da se zapravljivec mora za zabave, za katere je nepremišljeno izmetal ves svoj imetek, bridko pokoriti, a štedljiv človek odreka si marsikatero drago in vkljub temu le navidezno zabavo, da si na ta način zagotovi ne trenutno varljivo zabavo, ampak trajno srečo in blagor celega življenja. Kriv in piškav je torej ugovor zapravljicev, da so štedeči ljudje po nepotrebnem mučeniki in da si ne morejo privoščiti kakor oni zabav in veselja.

Neke čudne prikazni, katera je najti v mnogih priprostih slovenskih hišah, dotakniti se

še moramo na tem mestu, predno končamo začeto razpravo. Mnogi pridni in delavni slovenski gospodarji imajo namreč navado, da vedno bridko vzdihujejo in tarnajo o slabih časih, akoravno njihovo gospodarstvo nikakor ni na tako slabih nogah. Nobenega veselja in nikakršne zabave si ne privoščijo, ampak vedno iz nova se pritožujejo o svojem siromaštvu in se pritožujejo nad bogatejšimi sosedi in zlasti nad gospodo, češ, nič ne delajo in vendar imajo dovolj vseh prijetnostij življenja.

Sloviti vojskovodja vojvoda Danski je na prav primeren način poučil svojega znanca, ki ga je zavidal za njegovo bogastvo in zlasti za palačo, v kateri je vojvoda prebival, kako nepremišljeno ravnajo često oni, ki druge zavidajo za njih navidezno rajsko življenje. „To palačo in vse moje bogastvo dobiš, rekel je vojvoda, ako se postaviš petdeset korakov oddaljen od mene in počakaš, da desetkrat ustrelim na tebe z nabito puško.“ In ko je zavidljivec vsled te ponudbe strahú prebledel in jo odločno odklonil, dejal je vojvoda: „Priatelj, ne zavidaj me za mojo palačo in bogastvo, kajti zapomni si, da sem se neštevilnokrat, predno sem dosegel svoje bogastvo, bojeval zoper divje sovražnike, ki so

več nego stokrat iz manjše daljine nego petdeset korakov streljali proti meni.“ „Tako prijetno življenje imate in tako dobro služite, dočim se jaz za nekaj desetic moram cel dan truditi,“ oponašal je pekovski pomočnik domačemu notarju. „Pomislite mladenič, odgovoril je notar, da sem se po dovršeni ljudski šoli še dvanajst let na lastne stroške šolal in da sem šele štirinajst let pozneje postal samostojen notar, in preračunite po tem, kako drago sem si kupil svoje po vašem mnenju tako prijetno sedanje življenje.“

Kvišku srce torej, priprosti sin naroda! Zaupno glej v svojo boljšo bodočnost, privošči si z mirno vestjo primerno razvedrilo po težkem opraviilu in ne gredi si svojega dovolj težavnega življenja z nepotrebnim in brezkoristnim tugovanjem in s krivičnimi tožbami zaradi dozdevne prijetnejše usode svojega bližnjika. Pomisli, da najboljša in najprijetnejša zabave niso tiste, ki se dobe za najdražji denar, ampak, da uživajoč resnične četudi priproste in vsakdanje zabave ob razumni štedljivosti sebi in svojcem ustanoviš pravo srečo in blagostanje!

III.

Štedljivost in dobrotljivost.

„Štedljivost je sebičnost, in štedljivi gospodarji nimajo srca za ljudsko revščino in bedo,“ trdijo nekateri in imenujejo pridigovanje štedljivosti škodljiv in nečloveški nauk. Ta prepogosti in nepremišljeni ugovor, vzpodbuja nas, da na kratkoma razjasnimo, ali je razumna štedljivost, kakor se tu trdi, res nasprotnica one prevzvišene zapovedi: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!“ in torej sovražnica dobrotljivosti.

Naravnost moramo priznati, da smo odločni nasprotniki nepremišljene dobrotljivosti, ki nikdar ne doseže tistega namena, katerega ima prava dobrotljivost. Brez premisleka deliti denar med uboge prosilce je največja nespamet. Premnog obdarovanec darú ne uporabi v svoj prid, ampak na čim lažji način si ga je pridobil, tembolj se navaja lenobe in zapravljanja. Časopisi so prinesli kot dokaz te resnice zanimivo novico iz Pariza. Dobrotljivi ruski car podaril

je namreč ob svojem odhodu iz Pariza več tisoč zlatih rubljev (rubelj je 3 krone 60 vinarjev našega denarja), da se razdele med največje reveže pariške. Toda kako so reveži uporabili ta velikuđušni dar? Izkazalo se je ob pobiranju teh zlatih rubljev, da so jih nad tričetrtrtine našli v mestnih — žganjarijah, kjer so jih obdarovanci zapili.

Razumna štedljivost, katero mnogi po pravici imenujejo modrost življenja, mora se odločno upreti takemu brezplodnemu načinu dobrotljivosti nasproti bližnjiku. Pripomoči revežu k rednemu zaslužku in pokazati mu sredstvo, in šele tam, kjer samopomoč ne doseže pravega uspeha, pomagati z denarjem in sicer na kar najkoristnejši način, to je načelo dobrotljivosti, katerega naj bi se zvesto držali vsi štedljivi gospodarji!

Izkušnja uči, da oni, ki so čez mero radodarni in nepremišljeno dobrotljivi, ne le, da s svojo dobrotljivostjo nikomur v resnici ne koristijo, ampak da uničujejo svoje in čisto celo svojih bližnjikov blagostanje. Pripoveduje se o nekem slovitem pisatelju, ki je umrl v velikih dolgovih, kako si je mnogokrat izposodil — seveda za vedno — pri prijatelju cekin, da bi si oskrbel živeža in drugih potrebščin, da je pa

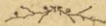
brez obotavljanja ta cel cekin često brez premisleka podaril kar prvemu beraču, ki ga je ob vratih prosil miloščine. Nahajajo se ljudje, ki tičé sami v velikih denarnih zadregah, ki pa so tako nespametno dobrotljivega srca, da niti najdvomljivejšim prošnjikom ne morejo odkloniti prošnje za denarno posojilo ali za poroštvo pri njih dolgovih. Ti vzgledi nam prav jasno dokazujejo, kako smešna je dobrotljivost lahkomiselnega zapravljevca in kako resnične so besede moža, ki pravi: „Štedljivost je krepost, brez katere si ni mogoče misliti niti pravičnosti proti sebi in drugim niti uspešne dobrotljivosti proti bližnjemu.“

Nasprotno pa, kjerkoli povprašate „Kdo je ustanovitelj te ali druge sirotišnice ali bolnišnice“, ki so rešile pomanjkanja stotine zapuščenih sirot in onemoglih trpinov, navadno izveste, da so jih kot pomnik svojega blagega srca postavili ne ljudje, ki so se udajali razkošnemu življenju, ampak taki, ki so leta in leta modro štedili s svojim premoženjem, da ga slednjič posveté temu vzvišenemu namenu. Ako preiskujete doneske za ljudske knjižnice in druge velikodušne naprave v svrho izomike revnih ukaželjnih ljudi, največ pripomogli so s svojimi sredstvi ne oni, katerih mošnja je pristopna

vsem potepuhom in postopačem, ampak previdno štedljivi gospodarji.

Tudi zgodovina slovenskega narednega razvoja lahko ponosno priča o velikodušnih činih mnogih skrbnih gospodarjev, ki so štedili s svojimi sredstvi z blagim namenom, da bi še mnogo let potem, ko bodo že v grobu počivali, koristili svojemu narodu.

Koliko slovenskih mladeničev, ki so kot ubogi dečki zapustili revni dom svojih kmetских staršev, izšolalo se je in se še bode za učene stanove po srednjih in visokih šolah s pomočjo ustanov blagih dobrotnikov Cvetka, Kostanjevca, Rapoca, Knaflja, Gorjupa in mnogo drugih! Ta imena, ki so z zlatimi črkami zapisana v srcih mnogih vrednih sinov majke Slovenije, so najglasneje govoreči dokazi, da štedljivost ni umazana sebičnost, kakor trdijo njeni nasprotniki, ampak, da so baš štedljivi ljudje v resnici največji dobrotniki človeške družbe in največji dobrotniki svojega naroda.

III.

Štedljivost mladine.

Spisal **Vekoslav Kukovec.**

I.

Navajajmo mladino k štedljivosti!

Edini vzrok, zakaj tako mnogo ljudi, ki se celo svoje življenje trudijo in ki imajo pri svojem opravilu lep zaslužek, vendar nikdar ne doseže pravega blagostanja, je ta, da se v svojih mladih letih niso učili štediti in dobro gospodariti. Mladi možje, bodisi delavci ali uradniki ali kate-regakoli stanu, žive ob svojih dohodkih brezskrbno, ne da bi kaj prihranili za dneve, ko so njihove moči opešale in ko rednega zaslužka ni več. Tedaj pa životarijo v največji bedi ob miloščini svojih soobčanov in vse to zategadelj, ker jih nikdo ni učil pravočasno, v mladosti štediti, in ker Janez nikdar ne zna tega, česar se ni učil že kot Janezek.

Z znatnimi žrtvami skrbi ljudstvo za začetno izobrazbo svoje mladeži. Mladi naraščaj uči se čitati, pisati, računati, tudi prirodoslovja, zgodovine, zemljepisja in drugih potrebnih predmetov, malokdo se pa potrudi vcepiti otrokom v pravi dobi prepotrebne začetne pojme o hra

nitvi onih pripomočkov življenja, katerih pride bivanje naj bi jim duševna izobrazba omogočevala in olajševala. Onim, kojim je izročena mladina v odgojo, zdi se, da splošna izomika mladini zadostuje tudi kot sredstvo v dosego gmotnega blagostanja in da torej ni potrebno po trebno, navajati jo z besedo in dejanjem k skrbnemu gospodarstvu, torej k štedljivosti. Iz sledečih vrstic sprevidimo, da je to domnevanje le deloma pravilno.

Ne dá se dvomiti o resnici, da je omika prijateljica in pospeševalka skrbnega gospodarstva. Skušnja uči, da neomikan človek ne štedi in da divjaku nikdar ne pride na misel, da bi izmed trenutnega preobilja shranil kaj za prihodnost, za slučaj pomanjkanja. O Eskimotih pripovedujejo, da je njih življenje večno tavanje med skrajno potratnostjo in med najhujšim stradanjem. Če vlovijo lososa ali kak drug plen, tedaj imajo noč in dan gostijo tako dolgo, dokler vsega ne použijejo, in če potem tudi po več dni nimajo ničesar jesti, dokler se jim lov zopet ne posreči, ne domislijo se, da bi kaj shranili za pozneje. Kina in Indija sta zelo rodovitni, a vendar tako često čitamo o strašni lakoti, ki tamkaj razsaja med necivilizovanim prebival-

stvom. Tudi pri nas je bogastvo in blagostanje doma v deželah, kjer je splošna izobraženost ljudstva na najvišji stopinji, a ne baš v najrodovitnejših pokrajinah. Ravnotako vidimo, da marsikateri delavec, ki ni hodil v šolo in ki je neizobražen, pohaja vedno umazan in zanemaren in ničesar nima, dočim njegov dobro vzgojeni tovariš živi v najboljših razmerah in si sčasom pridobi celo lepo premoženje. Dã, brez duševnega tudi gospodarskega napredka ni in ne bode.

Vendar pa ni dovolj, ako skrbimo ljudstvu le za večjo izobrazbo, in kriva je misel, da stem, ako mladini vcepljamo učenosti in znanosti ter ji blažimo srce, vzgajamo ob ednem dobre gospodarje. Vsakdo se o tem lahko prepriča. Nekateri ljudje, ki so zelo izobraženi, imajo manj smisla za štedenje in gospodarstvo nego drugi, ki so se manj učili, ki so se pa pravočasno navadili tudi štediti. Zgodovina nam dokazuje, da so premnogi duševni velikani bili upravgrozni zapravljivci. Znano je, da je imel Caesar, ki je bil velik kot vojskovodja, državnik in pisatelj, več milijonov dolga. Mirabeau, najslovičnejši govornik izza časa francoske revolucije, tičal je celo svoje življenje do ušes v dolgovih,

in dasiravno je imel velikanske dohodke, bil je še na smrtni postelji svojemu krojaču dolžen denar za svatovsko obleko. Pisatelj Lamartine, ki je imel nad dvestotisoč frankov letnih dohodkov, je vse zapravlil, tako, da so nazadnje prijatelji zanj pobirali milodare. Tudi slavní Anglež Byron je vsled svoje neizmerne potratnosti že v mladih letih zabredel v velikanske dolgove, tako, da so mu že prvo leto po njegovi ženitvi sedemkrat rubili hišo in vse premoženje. Tudi o nekaterih slovenskih znamenitih možeh moglo bi se pripovedovati, kako slabi gospodarji so bili v kljub svoji izobraženosti in učenosti. Sentimentalci izmed občinstva se bridko pritožujejo, zakaj je neusmiljena usoda, te za narod toli za služne može tepla s pomanjkanjem in nezgodami. Toda usoda je bila pri vsem tem popolnoma nepristranska, kaznovala in tepla jih je le njihova gospodarska nemarnost in neprevidnost. Ti in drugi slavni zapravljevalci so baš svarilen vzgled, da niti najženijalnejši ljudje ne smejo brez kazni zanemarjati splošnih pogojev ljudskega blagostanja, pokazali so pa tudi, da smisel za razumno gospodarstvo ne izvira sama ob sebi iz učenosti, ampak, da se vsakdo, tudi učenjak pri vsem drugem mora še posebej učiti štediti

in dobro gospodariti. Da se marsikateri zapravljivec prepriča, dasiravno morebiti že prepozno, o ti nujni potrebi, dokazuje nam sloveči pisatelj „Župnika Wakefieldskega“, Goldsmith, ki je, dasi je imel v svojem življenju velikanske dohodke, sam o sebi trdil, da se v Evropi jedva nahaja edno kraljestvo, kjer bi on ne imel dolgov. Vedoč iz lastnega prepričanja, kolika nesreča je za vsakogar zapravljivost, pisal je svojemu bratu nekoč pismo sledeče zanimive vsebine: „Uči, dragi brat, svojega sina štedljivosti in skrbnega gospodarstva. Spomni ga žalostne usode njegovega po svetu tavajočega strica, ki se je iz knjig učil velikodušnosti, predno ga je bridka skušnja naučila previdnosti v gospodarstvu.“

Kdor hoče vzgojiti štedljive moške in žene, mora že dečke in deklice ne le splošno poučevati, ampak še zlasti učiti štedljivosti ter jih tudi praktično navajati k skrbnemu gospodarstvu z njihovim premoženjem, posebno pa z denarjem. To prepričanje je napotilo najnaprednejše evropske države, da so ne le ustanovile razne svojemu namenu primerne štedilne zavode za majhne denarne zneske, ampak, da so uvedle pouk o gospodarstvu tudi v začetne ljudske šole. V tem smislu je storila prvi korak Belgija, ki

je z navajanjem mladeži k štedljivosti, počela najprej v zasebnih šolah, zlasti sirotiščnicah, a pozneje tudi v javnih ljudskih učilnicah. Njenemu zgledu je sledila Anglija, Francija in deloma celo Italija. Ali je mar baš tem državam bilo tega koraka tako nujno potreba in drugim ne? Tako bi se človek nehote vprašal. A pravilneje bi menda bilo sklepati, da v Angliji, Franciji in Belgiji baš javna skrb za pospeševanje štedljivosti pri mladem naraščaju veliko pripomore k večjemu blagostanju prebivalstva. Veščaki trdijo ednoglasno, da je tako poučevanje v mnogih krajih imelo nepričakovano lep uspeh i pri otrokih i pri odraslih ljudeh.

Tudi Avstrija je po zgledu Anglije ustanovila pred poldrugim desetletjem svojim državljanom i tostran i onstran Litve prevažen zavod, c. kr. poštno hranilnico, katera po svoji modro premišljeni uredbi in uzorni upravi omogočuje štedenje i najskromnejšemu občanu in zlasti tudi pospešuje štedljivost naše mladine. Dasiravno pri nas še ni prodrlo prepričanje, da bi se otroci javnih ljudskih šol naj poučevali tudi posebej o štedljivosti kot posebnem učnem predmetu, vendar se moremo opravičeno nadejati, da bode krepost štedljivosti zlasti vsled imenovanega

hranilnega zavoda našla pot med vse sloje prebivalstva in da se udomači pred vsem tudi med našo mladino. Saj ni dvomiti, da se nahaja med nami dovolj pravih prijateljev mladine, in ako ti s svojim vplivom dosežejo, da se potem štedenja razjasni nežni mladeži in ako isti pripomorejo, da se pridno posluži kot pripomočka javnih poštних hranilnic, tedaj mora nastati tudi v naših gospodarskih in posredno tudi družabnih razmerah blagodejen obrat na boljšo stran. Da smo pa na jasnem glede poslovanja omenjene naše c. kr. poštne hranilnice, pogledjmo si na kratko zgodovino, uredbo, namen in dan današnji razvoj poštних hranilnic ne le pri nas, ampak tudi na tujem, od koder smo jih sprejeli tudi mi.

Razni človekoljubi zasnovali so zlasti po angleških industrijalnih okrajih takozvane penny-banke, katere naj bi štedenje omogočile tudi najrevnejšemu delavcu in tudi deci. Penny-banke so se imenovalle zato, ker je pri njih znašala najmanjša hranilna vloga eden penny, to je, kakih 10 vinarjev našega denarja, in ker je njih namen bilo štedenje baš z majhnimi in tudi najmanjšimi zneski. Te penny-banke so imele zelo blagodejen vpliv in so se zategadelj smatrale za

dobrodelne zavode prve vrste. Ko se je tudi državna oblast prepričala o velikem pomenu teh naprav, sklenila je ustvariti sama velik ednoten zavod take vrste za celo državo, in na tak način je nastala angleška poštna hranilnica. Ker je izvrstno uspevala, uvedle so tudi druge države ednake poštne hranilnice, Avstrija n. pr. z zakonom z dne 28. maja 1882 našo c. kr. poštno hranilnico za vse v državnem zboru zastopane dežele z osrednjim hranilničnim uradom na Dunaju.

Bistvo te naše c. kr. poštne hranilnice je približno sledeče. Vsakdo brez razlike stanu in starosti lahko postane vlagatelj, ako vloži v hranilnico najmanj 1 krono, (nikdar pa vlagatelj ne more imeti v tej hranilnici več nego 2000 kron). Kdor na tak način postane hranilnični vlagatelj, dobi ob ednem zastonj posebno vložno hranilno knjižico, v katero poštnohranilnični uradnik vsa kokrat vpiše znesek dotične vloge na pristojno mesto, in v kateri se tudi nahajajo pravila o poslovanju hranilnice. Vsakokrat, kadar je vlagatelj na tak način vložil v hranilnico kak znesek, pošlje mu čez dva ali tri dni osrednji hranilnični urad posebno potrdilo o resničnem prejemu dotične vloge. Denar se lahko vloži vsak

čas ob navadnih poštnih uradnih urah pri kateremkoli avstrijskem poštnem uradu. Vsak vlagatelj pa lahko tudi kadarkoli in pri kateremkoli avstrijskem poštnem uradu zahteva izplačilo ednega dela ali pa tudi cele vložene vsote. Treba mu v ta namen le popisati po eden listič iz posebne knjižice za odpoved hranilnih vlog, katero dobi zastonj ob ednem ko sprejme ob prvi svoji hranilni vlogi vložno hranilno knjižico. Ta listič se pošlje v posebnem zavitku, ki se brezplačno dobi pri vsakem poštnohranilnem uradu na osrednji poštnohranilni urad, ki vlagatelju pošlje na njegov naslov nakaznico na zahtevo vsot vloženega denarja, katerega katerikoli poštni uradnik na zahtevanje takoj izplača in ob ednem odpiše v vložni hranilni knjižici. Vlagatelj pa, ki želi, da mu hranilnica izplača manjši znesek njegovih vlog nego 40 kron, dobi ta znesek lahko tudi takoj še tisto uro, ko izplačilo zahteva, ako izpolni omenjeni odpovedni listič ter ob ednem s tem lističem in svojo vložno knjižico predloži uradniku tudi potrdilo osrednjega hranilnega urada o sprejemu njegove poslednje vloge. Vse pri občevanju s hranilnico potrebne tiskovine se dobe nadalje zastonj in ravno tako je brezplačno vse uradno poslovanje z vla-

gatelji in vse tudi priporočene pošiljatve na poštni hranilni urad, a poštna hranilnica pri vsem tem za vloženi denar izplačuje po tri odstotke obresti. Tako posluje c. kr. avstr. poštna hranilnica.

Posebej omeniti moramo še govoré o poštni hranilnici tudi takozvane poštne hranilne listke, ki imajo omogočevati štedenje tudi prav majhnih zneskov in ki so zategadelj zelo primerne, da navajajo zlasti tudi mladino k začasni štedljivosti. Poštni hranilni listek, ki ima vtisnjeno znamko za deset vinarjev in naznačene prostore za prilepljanje nadaljnih poštних znamk ednake vrednosti, dobi se pri vsakem poštnem uradu za ceno že omenjene vtisnjene znamke. Brž, ko je štedilec prištedil najmanj deset vinarjev, kupi si za ta znesek poštno znamko ter jo prilepi na naznačenem mestu poštne hranilnega listka poleg omenjene vtisnjene znamke. Ako ima slednjič njegov hranilni listek vsega skupaj za 1 K takih znamk, tedaj se je treba štedilcu le podati k poštnemu uradniku, ki prinešeni izpolnjeni hranilni listek sprejme in zapiše kot hranilno vlogo v štedilčevo vložno hranilno knjižico. Štedilec lahko seveda ob ednem zahteva nov poštni hranilni listek ter z njega pomočjo štedi i nadalje na enak način.

Vsakdo, kdor sodi nepristransko, priznati mora, da je zavod, tako vsestransko modro in praktično urejen, z najzanesljivejšim državnim jamstvom, najdovršenejše bodrilo k štedljivosti z majhnimi zneski in da je kot tak lahko prevelikega pomena za našo mladino, razume se seveda, da le v tem slučaju, ako bi jo poklicani činitelji navajali, da se ga vedno in povsod kar najpridneje poslužuje.

Mnogobrojni slučajji spričujejo, da take poštné in druge podobno urejene hranilnice res preblagodejno delujejo, ako se mladina z vnemo oprime njih pripomoči. Učitelj nekega kraja pripoveduje, kako je nekega ubogega dečka po dolgem prigovarjanju slednjič vendar pregovoril, da svoje novčiče, katere je slučajno tu ali tam dobival, začne vlagati v tamkajšno hranilnico. Za leto dni si je ta mladi štedilec na ta način prištedil toliko, da si je kupil za prihranjeno vsoto novo obleko. „Bogato sem bil poplačan za ves svoj trud“, pravi dotični učitelj, „ko sem vidil, kako srečnega se je čutil deček, ki je dotlej vedno pohajal zanemarjen in s strgano obleko, v svoji čedni novi suknjici, katero si je bil kupil za denar, prihranjen na moje prigovarjanje v naši hranilnici.“

Drug prijatelj mladine in pospeševalec štedljivosti poroča o ginjaivem prizoru, katerega priča je bil v uradu neke poštne hranilnice. Prišel je tja nekoč krepak mož-delavec žuljevih rok v spremstvu dveh nedoraslih otrok, dočim je tretjega najmlajšega držal v naročju, ter je iz mošnjička izpraznil ves denar, kar ga je bil prihranil in dal vsakemu izmed otrok vpisati ednako vsoto v njegovo vložno hranilno knjižico. „Ubogi črvički“, dejal jim je, „umrla vam je dobra mati, ki vas je doslej navajala k štedljivosti ter tule vlagala za vas v hranilnico, in ne more več skrbeti za vas. Storim torej jaz mesto nje, kolikor morem, kar vam je koristno in vas lahko reši pomanjkanja.“ Mož, ki se je v nekem kraju dolgo trudil, da bi mladino navadil vlagati v poštno hranilnico, sklical je nekega dne vse stariše štedečih otrok na pogovor ter jih je ob tej priliki prosil, naj odkritosrčno presodijo, ali so opazili na svojih otrokih, da je vlaganje v hranilnico na nje dobro vplivalo ali ne. Kdor meni, da je to bilo za njegove otroke dobro, naj bi vzdignil roko. In vsakdo je vzdignil roko, dočim je neka mati s solzo veselja v očesu vzkliknila: „Obe roki vzdignem, gospod, za oba moja sina, katera ste vi naučili tako

skrbno štediti in gospodariti“. Na zanimiv način skušajo zlasti učitelji na nekaterih francoskih ljudskih šolah navajati svoje učence pravočasno k prepotrebni štedljivosti. Namesto zabavnih knjig in drugih vzpodbudnih daril, katera se drugod dajajo koncem leta in ob drugih prilikah najmarljivejšim otrokom, dobivajo tamkaj marljivi in revni učenci kot darila vložne poštno-hranilne knjižice glaseče se na njih ime, z vpisanimi vlogami v znesku nekoliko frankov, katera so za otroke vplačali razni prijatelji šolske mladine. Obdarovani otroci pa sami skrbе, da kaj prihranijo in vložijo v poštno hranilnico in da povečajo svoje prvotne hranilne vloge. Na tak način vceplja se mladini veselje k štedljivosti z velikim uspehom.

Posebno velike važnosti je to, da otroci, ki vlagajo v poštno hranilnico, pogostoma vplivajo nehote ne le na svoje tovariše, da jih tudi oni začno posnemati, ampak, da posredno vzpodbujajo k štedljivosti celo svoje starše. Opazovalci rodbinskih razmer trdijo, da se oče pri katerem, si je sin na nčiteljevo prigovarjanje izprosil dovoljenje, da bi smel vlagati v poštno hranilnico, v mnogih slučajih že koj prihodnjo soboto tudi sam napoti v hranilnico ter vanjo

vloži prihranjeni del svojega zaslužka. Nek oče, ki se je bil ob delu poškodoval, ležal je na bolniški postelji, a bil je brez zdravil in brez zdravniške pomoči, ker vkljub lepemu zaslužku ni bil ničesar prihranil za slučaj bolezni. Tu je tekel njegov sinček nanagloma s svojo vložno hranilno knjižico na poštno hranilni urad, zahteval izplačilo prihranjene vsote, katero je imel tamkaj vloženo ter je z isto rešil bolnega očeta iz velike stiske. Ta čin je moža tako ganil, da je brž, ko je okreval in mogel zopet hoditi na delo, začel tudi on s svojim zaslužkom štediti in da je svoje otroke zanaprej kar najodločneje navajal k štedljivosti in skrbnemu gospodarstvu.

Marsikateri bralec teh vrstic bo pa utegnil dvomiti o možnosti takega štedenja s pripomočjo poštne hranilnice, morebiti se zdi nekomu štedenje naše mladine tudi nepotrebno ali pa navedeni način štedenja preotročji. Poglejmo torej, ali bi bilo tako domnevanje pravilno in v koliko.

Vsi vemo, da mladina pogostoma dobi v roke manjše denarne zneske. Sorodniki in botri dajejo (trokom majhna denarna darila. Deček, ki prinaša sosedu pisma iz pošte ali ki istemu iz šole grede po njegovem naročilu kupi kak predmet ali mu stori kako drugo uslugo, dobi

zato po kak novčič. Nekod je navada, da dajejo kupci ob nakupu živinčeta pastirju desetico tako zvane napitnine. Lepe vsotice skupijo otroci tudi s tem, da po žetvi po njivah pobirajo zaostale klasje in zrnje, lahko si tudi še na marsikater drug način prisluži zlasti dorasla mladež kako malenkost. Tudi starši podare pridnemu otroku včasih desetico s pristavkom, da si za njo naj kupi, kar hoče. Kolika nevarnost nepremišljene uporabe dotičnih novcev grozi neizkušeni deci! „Denar ima polzek rep“, pravi prislovica, ki se uresničuje še zlasti pri otrocih. Nevidno se na tak način vtepe kuga prezgodnje zapravljalivosti že med nežno mladino. Novčiči se brezskrbno izdajajo za sladkor, za rožice itd., a slednjič morebiti celo — za morilni tobak ali za vino; od tu je pa k nepoštenosti in poneverjenju le majhen korak. Kako vse drugače bilo bi to, ako bi se mladina navadila za vsako desetico, katera ji ni treba izdati, takoj kupiti znamko, prilepiti jo na poštni hranilni listek ter bi tega, ko je izpolnjen, dala vpisati kot vlogo v svojo vložno hranilno knjižico. Dà, nedvomno je tudi naši slovenski mladeži mogoče štediti in lahko bi tu imenovali požrtvovalnega slovenskega učitelja, ki je z lepim uspehom svoje doraslejše

učence učil podobne majhne vsotice štediti s pomočjo naše poštne hranilnice. Ko bi ga ven dar posnemali vsi njegovi slovenski tovariši!

Nikdo ne more resno ugovarjati, češ, da ni baš slovenski naši mladini nujno potrebno vcepljati ljubezni do štedljivosti in varčnosti. Zanesljivo nam je znano, da se otroci naših premožnejših, dà, tudi otroci grofjih in knežjih rodbin že v najnežnejši mladosti navajajo na tak način k štedljivosti in da morajo, brž ko znajo pisati, tudi že vestno zaznamovati v posebni knjižici svoje dohodke in izdatke. Kdo bi naj mislil, da je ednako navajanje k štedljivosti manj potrebno naši ubožni slovenski deci, kakor sinovom bogatcev in plemenitašev!

Kdorkoli bi se slednjič izpodtikal na otročjem načinu štedenja s pomočjo poštних hranilnih listkov, naj pomisli, da so listi določeni baš otrokom in da vsaj v svojem bistvu ne more biti otročarija naprava poštne hranilnice, zavoda, katerega važnost so pač morali najbolj poznati oni, ki so ga ustanovili z velikimi žrtvami in ga s sijajnim uspehom vzdržujejo in upravljajo.

Ne po velikosti prihranjenih vsot soditi nam je korist štedenja, ampak navada štedenja, katero si mladina priuči na popisani način,

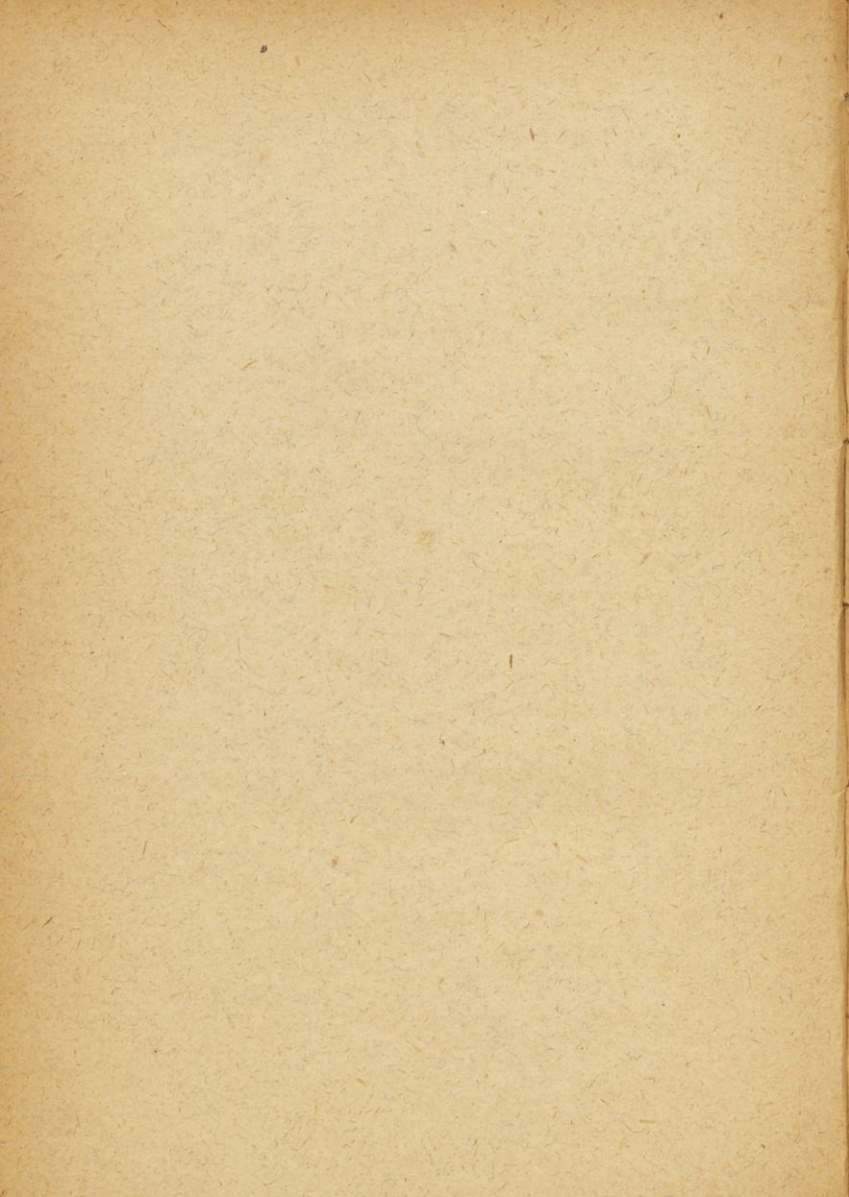
je oni prekrasni neposredni sad štedenja majhnih zneskov. Kakor se o zapravljivcu, torej človeku, ki se je navadil zapravljati, opravičeno pravi, da se ne spreobrne, dokler se v jamo ne zvrne, baš tako se človek, ki je v mladosti štedil in si priboril navado štedljivosti, najvarneje zavaruje zoper neprevidno izdajanje s trudem prihranjenega zaslužka. Ako daste mladeniču za talent, ako mu daste za milijon zlata, niste mu še s tem zagotovili blagostanja, ker nikdo ne more imeti toliko, da bi ne mogel, če je zapravljivec, vsega izgubiti. Veliko večjo dobroto stori mlademu človeku oni njegov pravi prijatelj, kateri mu je pomagal pridobiti navado skrbnega gospodarstva tudi z neznatnimi sredstvi, kajti le ta je zanesljiv porok, da dosežemo pravo blagostanje.

Naj bi torej vsi, ki imajo opraviti z našo slovensko mladino in ki ji žele dobro, skrbno premislili, koliko dobroto storé mladini sami in vsemu našemu narodu, ako svoje izročence navajajo pravočasno k štédljivosti in skrbnemu gospodarstvu! Naj bi se vedno spominjali globoko premišljenega izreka učenega Adama Smitha, ki pravi: „Vsak posamezni zapravljivec je naj večji sovražnik svojega naroda, vsak skrben gospodar pa največji dobrotnik človeške družbe.

IV.

Umno gospodarstvo.

Spisal Vekoslav Kukovec.

Ne zanemarjajmo v gospodarstvu malenkostij!
Red, knjigovodstvo in proračun v domačem
gospodarstvu.

Premnog gospodar propade, ker ne premisli, kakšen vpliv za ves razvoj gospodarstva imajo včasih baš najmanjše in najneznatnejše stvarice in ker svojih rečij nima v pravem redu ter si ne zna razdeliti časa tako, da bi ga kar najplodonosnejše izkoristil. Zato je namen sledečih vrstic razjasniti pomen malenkostij in reda ter točnosti v gospodarstvu ter opozoriti na neizogibno potrebo knjigovodstva in proračuna ne le morebiti v kmetiskem ampak sploh v vsakem zasebnem gospodarstvu.

Že kot majhni učenčki smo čitali prigođbo, kako je jezdec zanemaril žebelj pri podkvi svojega konja, kako je vsled tega konj izgubil podkev ter opešal, in kako je jezdec sam vsled tega prišel roparjem v roke. Navadno sicer mislimo, da je to le izmišljena pripovedka, toda v resnici vidimo podobne slučaje zanemarjanja dozdavnih malenkostij dan za dnevom v domačem gospodarstvu in dan za dnevom pokore se ne

previdni gospodarji za take nerednosti. Vrtnar vidi drevo preobloženo s sadjem, da se priklanja globoko do tal, a ne postavi mu podpore: po noči pa pride vihar in krasno drevo se zlomi in pade vsled prevelike teže, katere ni več moglo prenašati. Jarek kraj rodovitne njive ni iztrebljen in ko pride ploha, razlije se vodovje čez polje ter poplavi vsled take gospodarjeve nemarnosti bujno žito in odnese dobro prst na cesto ali pa med potom že oblati najboljši travnik. Vsled zanemarjene ceste se prekucne s senom preobloženi voz in pohabi delavca, in vsled nezadelaane luknje v strehi skazi se čez zimo na podstrešju cel kup dišečega sena in pretrohni stena. Kdo bi pač hotel tajiti, da je takih in podobnih slučajev v nekaterih gospodarstvih pre mnogo, in da je gmotna izguba, ki iz njih izvira, silen zadržek gospodarskega napredka! Kako dolgo časa se mora gospodar truditi, da pridela toliko, kolikor je zgubil vsled zanemarjanja tako neznatnih opravkov!

Tudi ob pridobivanju premoženja imajo majhne drobtinice in drobni novčiči velik večji pomen, nego si marsikateri gospodar misli na prvi hip in pregovor: „Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača“ izraža, kaj premorejo

malenkosti v gospodarstvu. Nekemu mlademu možu je njegova žena na čuden način dokazala, kaj pomeni ta pregovor in koliko si lahko prigospodari celo človek, ki prihrani na dan malenkostno vsotico, katero je plačati za majhen frakeljček žganja. Ker je namreč njen mož trdil, da zasluži tako malo, da mu ni vredno štediti, prigovarjala mu je na dan poroke, naj ji izpolni edino njeno željo ter ji da vsak dan 10 vinarjev, da bi si mogla privoščiti frakeljček žganja. Ako ravno je sam prav rad popil kozarček ali dva več nego mu je bilo treba, obotavljal se je mož začetkoma izpolniti ženino željo, češ, kakšno bode to življenje, ako bi mu žena popijala žganje; slednjič ji je pa vkljub temu ugodil ter ji dano obljubo redno opravljal. Čez leto dni napornega vsakdanjega dela hotel je slednjič imeti eden dan praznik ter ob obletnici poroke obiskati z ženo vred sorodnike v oddaljenem mestu. Ko je pa z žalostjo opazil, da si celo leto ni prihranil toliko, kolikor bi stal ta izlet, položila je ženka pred strmečega moža na mizo mošnjič rekoč: „Tu le imaš 365 desetic, katere si dal svoji ženi za 365 frakeljčkov nji nepotrebnega žganja: lahko imaš torej praznik in lahko narediva izlet.“ Mož je pa dejal pozneje: „Ako si jih ti prihra-

nila 365, lahko bi jih bil jaz ta čas mesto nepotrebne pijače prihranil najmanj petkrat toliko, kar bi bilo skupaj 2190 desetih in to bi ne bila malenkost. Žena, tu je moja roka, da pojutranjem začnem štediti četudi z malenkostmi!" In res, i v gospodarstvu i drugod mora vsakdo, kdor hoče kaj znatnega doseči, pred vsem upoštevati malenkosti, kajti ako malenkost prištejemo k drugim malenkostim, tedaj je uspeh našega sošteđenja mnogo, mnogo več nego navadna malenkost. Prav je rekel slavní kipar Mibael Angelo prijateljū, kateri mu je očital, zakaj se tako dolgo mudi ob klesanju posameznih udov in mišic, češ, saj so to vendar le malenkosti. „Prijatelj,“ dejal mu je, „saj vidiš, da na celém kipu ni družega nego same malenkosti, in šele, če so skrbno izklesane vse te malenkosti, tedaj smem upati, da kip kot celota ne bode malenkost.“ Opravičeno smemo reči, da to modro pravilo velja tudi v vsakem gospodarstvu in da najboljši gospodar ni oni, ki hoče kar čez noč in z velikanskimi dobički obogateti, ampak oni, ki ve ceniti vsako še tako neznatno pošteno pridobitev.

Velike uspehe so dosegli, kakor nam dokazuje zgodovina in vsakdanje življenje, le oni

možje, ki so pri vsi svoji spretnosti in sposobnosti ter vkljub največjim svojim črtežem vselej in povsod potrebno natančnost in skrbljivost uporabljali tudi ob izvrševanju najpriprostejših in najbolj vsakdanjih opravkov. Neki trgovec, pri katerem se je za razpisano mesto oglasilo mnogo trgovskih pomočnikov, ki so pa imeli vsi izvrstna spričevala, tako, da ni vedel, za kate-rega naj bi se odločil, velel je prošnjikom, naj vsak izmed njih v košček papirja zavije za pet vinarjev soli. Nato je pa sprejel v službo onega pomočnika, ki je to neznatno malenkost najspretneje in najčedneje izvršil. Z ozirom na mnogoletno skušnjo sklepal je opravičeno, da kdor se na malenkosti dobro razume, zasluži zaupanje tudi v najvažnejših opravkih. Slavni Napoleon, kateremu se je klanjala vsa Evropa, dosegel je tako velikanske uspehe zlasti zato, ker niti v najpomembnejših trenutkih ni pozabil upoštevati tudi najneznatnejše potrebe vojevanja. Pravi se, da je včasih, ko so mu okrog ušes že žvižgale sovražne kroglice, popolnoma hladnokrvno dajal povelja glede števila in kakovosti obuval, obleke, živeža in pijače, katera naj bi se iz raznih krajev nabavila za njegovo armado. O nekem angleškem ministru se pripoveduje,

kako se je trudil vsak opravek, bodisi še tako vsakdanji, opraviti kar najvestneje in najpopolneje, tako, da so njegovi znanci in prijatelji rekali: „Ako bi moral naš minister par čevljev osnažiti, gotovo bi jih osnažil tako skrbno, kakor najskrbnejši služabnik na Angleškem.

Dá, vsi izkušeni gospodarji prav dobro vedo, da dandanes ne živimo več v raju kakor Adam, in da teh božjih darov v naših gospodarstvih ni toliko, da bi mogli pospravljati brez truda košare jabolk in polne voze vsakovrstnega blaga, ne da bi se zanje v potu svojega obraza trudili. Vsi predobro vemo, da „zakon narave je ta, da iz malega raste veliko“ in da vendar naše življenje ni loterija, kjer bi se za vloženo desetico priigrali tisoči in milijoni. Najlepši nauk, kako mi slabotni zemljani dosežemo svoje blagostanje, ako cenimo drobtine in malenkosti, dal nam je, kakor se čita v evangelju, Bog sam v onem trenutku, ko je pred 5000 možmi v puščavi dokazal svojo vsemočnost, ker jih je na čudežen način nasitil z dvema ribama in šestimi ječme novimi kruhi. „Poberite drobtine, da konca ne vzamejo“, dejal je. In kdo bi si bil mislil, da je teh neznatnih drobtin in ostankov bilo toliko! Pobrali so jih in nabrali za celih dvanajst košev!

— Ne prezirajmo torej niti mi malenkostij v gospodarstvu!

Niti majhne, niti velike stvari pa ne morejo prav prospevati, ako v gospodarstvu ni natančnosti in reda v prostoru in v času in ako gospodar ne skrbi za snažnost v vseh delih gospodarstva.

Vsakdo izmed bralcev se je menda včasih v svojem življenju že srečal z ono vrsto nerednih ljudi, katere bi mogli imenovati poosebljeno nerednost. Pustite jih n. pr. nekaj trenutkov ob svoji pisalni mizi in nehote vam naredo takšen strašen nered, da bi človek mislil, da namenoma postavljajo vsako stvar na glavo. Ti ljudje zde se skoro, kakor da jih pri vsakem koraku zasleduje neka kužna bolezen nerednosti in zmešnjave. In žalibog ima ta vrsta nerednih ljudi tudi med našimi slovenskimi gospodarji vseh stanov obilo vse graje vrednih posnemovalcev. Vstopite k marsikateremu našemu gospodarju ob kateri uri dneva koli, vedno najdete njih pohištvo v največjem neredu in zanemarjenosti in vedno vas sprejemajo z navadnim nagovorom vseh nerednežev: „Gospod, ne ustrašite se! Strašen nered imamo in nimamo še pospravljeno: ne utegnemo“. In ni čudo, ako nas potem

tujci, ki nas sovražijo, črnijo po svetu, češ, Slovenci so nereden in umazan narod.

Toda, ker vemo, da pri nerednih ljudeh najprej pride ob milost, kdor graja njihov nered, zato nočemo nadalje gospodarjem očitati nereda, ampak pozivljamo jih rajši, naj trezno razmislijo, kake posledice izvirajo iz nereda in pomanjkanja snage v vsakem gospodarstvu. Težko prislužena obleka, ki se gnete in valja po posteljah in zaprašenih klopeh, uničena je v nekaj mesecih, dasiravno bi mogla skrbno pospravljena in snažena trajati trikrat tako dolgo. Draga omara, ki se nikdar ne očedi in stoji v vlažnem kotu, zgubi že čez leto dni vso lepoto in kaže široke špranje. Nova knjiga položi se brez skrbi v prenapolnjen predal sredi med nože in vilice in perilo in čez nekaj časa je zveržena, mastna in neusmiljeno oglodana. Tako in podobno propada in trohni po sobah po kaščah, v hlevih in na dvoriščih polagoma sicer, a zato tem gotoveje stotero gospodarskih predmetov, pridelkov in orodij. Slep mora biti, kdor ne izprevidi velike škode in neodpušljive izgube, katero s tem zakrivijo neredni gospodarji.

Dokaz pa, da se je navedenih nerednostij in gospodarskih nemarnostij lahko obvarovati

vsakemu razumnemu in napredka željnemu gospodarju, nam je po raznih slovenskih pokrajinah sto in sto onih lepih belih hiš, bliskajočih se ob rodovitnih poljih izza čedno urejenih cvetočih vrtov, skritih med plodonosnimi ovočnimi drevesi in ovitih z zeleno trto. Te lične kmetske hiše, katere opevajo pesniki kot prebivališča sreče in zadovoljnosti, dokazujejo nam prav jasno, da ima tudi slovenski človek smisel za dober red v svojem gospodarstvu, in da si zna tudi on, ako hoče po onem priprostem pravilu vsakega razumnega gospodarstva „vsaka stvar na svojem mestu“ in „red je oče napredka“ bodisi tudi s skromnimi sredstvi pridobiti lepo blagostanje in prijetno življenje.

Snaga in red pa, katerih je treba pri vsa katerem uspešnem gospodarstvu, imata svojo najzvestejšo gojilko v skrbni gospodinji. Koliko dobra gospodinja z vzdržanjem reda doseže, ako se resno potruzi, pove nam pregovor, ki trdi „da gospodinja hiši tri ogle podpira, a mož le ednega“. Poznamo slovensko gospodinjjo, ki se je vedno zavedala te svoje vloge v domači hiši in ki jo je neutrudljivo ali vedno z uspehom izvrševala tudi vkljub mrmranju svojega moža. Videč, kako vprav neznosno je bilo njenemu

možu skrbeti za red in snažnost pri obleki, skrbela je zanjo s tem večjo neutrudljivostjo in najsi se je še tako branil, ni mu dala miru, ako je imel n. pr. umazano srajco. „Huduj se ali ne huduj: srajco moraš dati doli!“ dejala je in dosegla, da je oblekel svežo. Taka skrb za red in snažnost pojavljala naj bi se v vseh tudi neznatnih razmerah v domačem gospodarstvu. Nič ne velja piškavi in pogubni ugovor, češ, to so malenkosti. Malenkost je tudi oni čisti sveži zrak, katerega spustimo v svoja bivališča, ko od časa do časa otvorimo sobina okna. Osvežujoča voda, s katero se pošteno umijemo ali v kateri se kopljemo, je tudi neznatna malenkost. Baš take in nekatere druge malenkosti, katere si lahko vedno privoščimo za najneznatnejšo ceno, utrjajo in ohranjajo nam pa, redno oskrbovane, najdragocenejši zaklad, brez katerega vkljub največjemu bogastvu, ni pravega blagostanja, obvarujejo nam ljubo zdravje. Zares, gospodinje, ki skrbijo za red in snažnost, skrbе tudi za prospevanje zdravja cele rodbine, store veliko več, nego se navadno misli za trajno dobro v vsakem gospodarstvu. Zategadelj se strinjamo z onim prebrisanim snubcem, ki je zaradi dozdevne malenkosti, zaradi neredno po-

česanih las, s kakršnimi ga je nekoč sprejela njegova namenjena nevesta, opustil namero ženitve z dotičnim sicer pametnim dekletom, rekoč: „Kako bi taka gospodinja podpirala moji hiši tri ogle, kateri lastni lasje izdajajo nemarnost in nered!“

Kakor pravi red v prostoru, ima pa tudi prava razdelitev časa ob izvrševanju različnih gospodarskih opravkov na naše gospodarske uspehe največji vpliv. Zato naj bi se vsakdo ob skrbi za svojo bodočnost često spominjal pregovora „čas je zlato“ in ta svoj kapital marljivo izkoriščal, saj vsakdanje življenje ponuja neizmerno mnogo zgledov, kako se premnogokrat maščuje zanemarjanje pravega trenutka.

Naravoslovec grof Buffon daje nam zanimiv zgled, koliko izda čas, katerega si človek pritrga pri predolgem spanju. Ta mož odločil se je bil namreč spisati veliko znanstveno delo, a ker je zaradi privajene brezskrbnosti zjutraj predolgo poležaval v postelji, tako da je na ta način potratil najlepše rane ure, obljubil je svojemu služabniku za vsako jutro, ako ga spravi ob šestih zjutraj iz postelje, po edno krono. In res, služabnik hotel je to krono zaslužiti in pregнал je zaspanega grofa, naj je še tako

zmerjal, če drugače ne, pa s silo in zvijačo iz postelje, dá, nekega zimskega jutra, ko grof za nič ni hotel vstati, vlil je služabnik vrč ledeno mrzle vode čez posteljo — in na tak način je slednjič svojega gospoda navadil vstajati vsak dan točno ob šestih. Čez nekaj let je pa ta grof Buffon po neutrudnem pisateljevanju dovršil svoje slovito znanstveno delo, in javno je priznaval svojim znancem: „Da sem dovršil to knjigo, zahvaljevati se imam vzlasti svojemu možatemu služabniku, ki me je z vrčem ledene vode učil spoštovati rano uro — zlato uro.“

Naj bi pač vsak gospodar pomislil, da baš v razumnem vzdrževanju reda vseh malih in velikih predmetov, katere pridela, in v modri razdelitvi časa za različne opravke, tiči bistvo njegove gospodarske naloge, nikakor pa ne le v napenjanju njegovih telesnih sil in sposobnosti; saj ga z ozirom na telesne sile namestuje lahko tudi brezumna žival, ki nosi tovore, in mrtvi stroj, ki rahlja zemljo. Gospodar ni le uporabljalec telesnih sil in spretnosti, ampak veliko več: gospodar je umetnik, ki iz neznatnih drobtinic ustvarja urejeno celoto, gospodar je vladar in poveljnik, ki premaga prirodne in časovne zapreke, prideluje svoje blagostanje.

Toliko torej o nujni potrebi reda v vsakem gospodarstvu! Marsikateri gospodar glede zgledov, katere smo tu navedli, poreče: „To se samo ob sebi razume, da je pravi red vsakemu gospodarju nujno potreben, toda red v vseh teh neštevilnih predmetih in opravkih vzdržati, to je baš težavna in velikanska naloga. Kdor torej nam gospodarjem hoče pomagati, naj nam ne pridiguje o potrebi reda, ki se samo ob sebi razume, nasvetuje naj nam rajši kakšen res dober in primeren pripomoček, kako nam je doseči in ohraniti ta prepotrebni red v našem gospodarstvu. Zategadelj nameravamo v sledečih vrsticah na kratko govoriti o dveh znamenitih pripomočkih vsakega dobrega gospodarstva, o natančnem gospodarskem knjigovodstvu in o gospodarskem proračunu. V ta namen naj nam pa bralec dovoli, da mu pripovedujemo, akoravno bode naše pripovedovanje morebiti premalo kratkočasno, o vse pohvale vrednem in za marsikoga poučljivem knjigovodstvu nekega svojega znanca, vzornega slovenskega kmetovalca.

Čudeč se, kako je mogel v gospodarstvu vzdržati tako lep red in kako je znal čas za različne opravke tako modro razdeliti, da nikdar ni bilo iz njegovih ust slišati običajnega izgo-

vora „ne utegnem“, vprašali smo tega kmetovalca, kako mu je vse to vendar mogoče. Tule pogledjte si „ogledalo mojega gospodarstva“, odgovoril je in nam pokazal veliko knjigo z ome njenim napisom. „To ogledalo mojega gospodarstva mi daje najlepši pogled čez vse predmete in nauk o vseh potrebnih opravkih mojega gospodarstva“.

Na vrhu nove strani te knjige videli smo zapisano: „Seznamek mojega premoženja ob prevzetju gospodarstva,“ in v lepem redu so bila pod temi besedami imenoma zapisana vsa njegova polja in njih velikost in približna cenilna vrednost, nadalje baš tako v posebnih novih vrstah vsi njegovi travniki, pašniki, gozdovi in poslopja, njih velikost in vrednost. Na edni izmed sledečih strani „Ogledala gospodarstva“ bilo je pod napisom „Seznamek mojega pohištva“ na šteto ravno tako pregledno vse pohištvo, število in približna vrednost miz, omar, stolov itd. V naslednjih straneh so bili ravno tako natančni seznamki vseh v gospodarstvu se nahajajočih posod, vseh poljskih in drugih priprav in orodij, vozov, plugov, bran, motik, sekir, grabelj, rasoh, vil itd. Sledili so nadalje seznamki živine, konj, govede, svinj, sploh vsi predmeti, ki so imeli v

gospodarstvu kolikšno vrednost bili so zapisani v dotičnih oddelkih, tako, da je bralec vseh teh seznamkov imel pred seboj res pravo natančno ogledalo vsega kmetovalčevega premoženja.

„Ali je tudi pri vseh drugih gospodarstvih v vaši vasi najti tako vestno knjigovodstvo?“ vprašali smo presenečeni in vzradoščeni tega kmetovalca.

„Ne“, rekel je ta, „sosedje pravijo, da se jim to ne zdi vredno zapisovati in da tudi ne utegnejo.“

„A vi“ vprašali smo ga, „vam se zdi vredno in vi utegnete?“

„Ha, gospod,“ dejal je kmetovalec, „kar je vredno truda in dragega denarja, vredno je tudi, da se v gospodarstveno knjigo zapiše in zato jaz kaj takega vedno utegnem; verujte mi, čas, ki se za tak popravek porabi, ni nikdar izgubljen in tak neznaten trud se gospodarju stotero po plača. Toda čitajte dalje, „Ogledalo mojega gospodarstva“ še ni pri koncu!“

In res, še mnogo sledečih listov „Ogledala“ bilo nam je prečitati, predno smo prišli do konca, a čimdalje smo čitali, tembolj nam je bilo jasno, da imamo opraviti z res zglednim in vsega spoštovanja vrednim gospodarjem, katerega bi v

svojo veliko korist pač naj posnemali vsi slovenski gospodarji. Za naslovom „Moji dohodki in izdatki“ vrstili so se na drugi strani vsakega predstoječega lista pod nadpisom „Dohodki“ in sporedno na prvi strani vsakega sledečega lista pod napisom „Izdatki“ vsi dohodki in vsi izdatki iz posameznih delov vsega domačega gospodarstva: pregledno v posameznih vrsticah je bil zaznamovan pri vsakem dohodku in izdatku začetkom vrste dan in mesec, potem dohodki ali izdatki po svojem imenu ali namenu in ob koncu posameznih vrstic bili so drug pod drugim razločno zapisani zneski v denarju vseh teh dohodkov in izdatkov. Iz teh točnih seznamkov in zapisnikov bilo je na prvi pogled lahko posneti, koliko je ta kmetovalec pridelal v dotičnem letu pšenice, rži, ječmena in drugega žita, koliko hektolitrov tega ali onega pridelka in koliko kosov živine je prodal in za kakšno ceno. Ravno tako lahko je bilo izvedeti, koliko teh pridelkov se je doma porabilo, koliko je bilo plačati delavcem in poslom, koliko se je izdalo za razne davke in za nakup obleke in za druge domače potrebe. Vsaka pridelana ali nabavljena betvica, slednji pridobljen ali izdan novčič bil je natančno zapisan na svojem mestu. Celo to z

veliko skrbjo tako marljivo pisano knjigovodstvo bilo je v resnici predragoceno ogledalo kmetovalčevega premoženja in prelepo spričevalo njegovega vzornega vestnega gospodarstva.

„Dokler bom jaz gibal svoj mezinec“ dejal je kmetovalec samozavestno, „dotlej bode najti v moji hiši natančno knjigovodstvo. Tudi moja žena bode rada ali nerada spisovala „ogledalo svojega gospodinjstva“. Ako utegne prodajati kuretnino, sočivje, mleko in druge domače pridelke, mora tudi utegniti svoje dohodke zapisovati, in ako se ji zdi vredno izdajati denar za nakupovanje obleke, perila, loncev itd., moralo se ji bode, dokler sem jaz gospodar, tudi zdeti vredno, spisati seznamek vseh teh predmetov in zapisati izdatke za sol, sladkor, začimbo in druge potrebe tudi kot „Izdatke“ v zrcalu svojega gospodinjstva. Tako hočem jaz, ki sem gospodar in jaz vem, verujte mi, zakaj to hočem in zapovedujem.“

Tako naš znanec, a mi smo si na tistem mislili: „Če bi tako govoril in ravnal vsak slovenski gospodar, prelilo bi se mnogo manj solz zaradi ponesrečenega gospodarstva na slovenski zemlji.

Kdor ima oči, da vidi, koliko njegovih nekdanj premožnih sosedov je že propadlo zaradi zanemarjanja gospodarskega knjigovodstva, bil bi najkrutejši sovražnik svojega blagostanja in zlasti svojega dušnega mira, ako se vkljub temu ne odloči začeti z vestnim knjigovodstvom v svojem lastnem gospodarstvu. Premnogim kmetovalcem, trgovcem in obrtnikom, katerim polja prinašajo obilo pridelkov, katerim trgovina bujno prospeva ali katerim ne manjka odjemalcev za njihove obrtne izdelke, zapoje kar nagnagla boben in premočenje proda se jim na javni dražbi. Sosedje pa začudeni in presenečeni vzklikajo: „Za božjo voljo, kdo bi si bil to mislil!“ Niti nesrečni gospodarji sami bi morebiti pred kratkim kaj takega ne mogli misliti, a nezanesljivi odjemalci, negotov kredit, nepotrebnosti ali pa vsaj neprimerni izdatki, in kar je naravno, vsled zanemarjenega priprostega knjigovodstva nejasni nazori o stanju njih gospodarstva, vse to jih je neizogibno moralo uničiti. — Baš tako se pritožuje svojemu ugledu pri razumnih ljudeh na škodo celo marsikateri visoko učen gospod, češ, izdal je toliko in toliko stotakov za nakup knjig, a če pregleda svojo knjižnico, vidi, da je v blato vržen ves denar, kajti

zbirka njegovih knjig skrčila se je na prav neznatno število. A vzrok? — Ni se mu zdelo vredno, narediti si zapisnik svojih knjig in „ni utegnil“ zapisovati si, komu in kdaj je katero posodil. Kdo more reči, da v vsakdanjem življenju ne najdemo obilo takih slučajev?

In vendar se nahajajo po velikih mestih ogromne knjižnice s stotisoči knjig, katere čita vsak dan na stotine ljudi, a vendar poteko tedni in meseci, in ne izgubi se ne edna izmed teh knjig: vse to pa doseže točen red s pomočjo vestnega in natančnega knjigovodstva! Brez števila podobnih dokazov o dobrem uspehu gospodarstva s pomočjo knjigovodstva in o njega neuspehu ob zanemarjanju knjigovodstva dalo bi se navesti. Dovoljen nam bodi le še eden poučljiv in svarilen zgled iz svetovne zgodovine. Anglež Sheridan namreč, član poslanske zbornice in dolgo časa vpliven javen finančni upravnik, posestnik velikanskega gledališča in pisatelj, mož, čegar družbe so si želeli celo nadvojvode in drugi veljaki, postal je edna izmed najnesrečnejših žrtev zapravljivosti in zlasti zanemarjenja knjigovodstva. Ne imajoč v svojih gospodarskih zadevah nikakšnega pregleda, od ljudi, ki so poznali njega gospodarsko lahko

miselnost tako brezvestno izkoriščan in goljufan, da je mnogim taisto svoto po večkrat zaporedoma izplačal, dočim pošteni upniki niso do segli niti novčiča povračila, bil je ta mož slednjič kruto preganjan od resničnih in tudi neresničnih goljufovih svojih upnikov. Le smrt ga je rešila biričev, ki so ga hoteli še iz bolniške postelje odvesti v ječo za dolžnike.

Zgodovina in skušnja nas uči, da so napredni gospodarji že pred več nego dvema tisoč leti po zaslugi cenili gospodarsko knjigovodstvo in da jo smatrajo vsi misleči ljudje še dandanes za mogočnega pospeševalca gospodarskega napredka. Pisatelj Ciceron nam pripoveduje, da je za njega časa v vsaki rimski hiši igrala prevažno vlogo gospodarska knjiga, v katero so se zapisovali vsi dohodki in izdatki in katera je bila zanesljivo ogledalo razmer v vsem gospodarstvu. Srednjeveška mesta so kot največje svetinje čuvala svoje mestne knjige, v katerih so bile zapisane od kraljev jim podeljene pravice in v katerih so se nahajali tudi seznamki mestnega premoženja in mestnih pridobitev in izdatkov. Iz preteklih stoletij imamo slednjič v prenovljeni obliki dandanašnje zemljiške knjige, knjigovodstva torej, ki so kot zanesljiv vsako-

mur pristopen pregled o gmotnem stanju posameznih gospodarjev svojega okrožja za kredit in za ves gospodarski promet očitvidno prevelikega pomena. Kdor premišljuje upravo naših pošt in naših davčnih uradov in druga javna knjigovodstva, ki omogočujejo najživahnejše gospodarstvo s sto in sto milijoni premoženja z vsakomur zadostno znano občudovanja vredno natančnostjo, ta ne more niti trenutek, to upamo, dvomiti o velikanski važnosti dobrega knjigovodstva v velikem in malem gospodarstvu.

Opozorili smo torej na nekatere velike ugodnosti gospodarskega knjigovodstva in prehajamo k drugemu pripomočku in neizogibni potrebi vsakega gospodarstva, h gospodarskemu proračunu, katerega glavni pogoj je baš knjigovodstvo.

V svrho lažjega sporazumljenja o bistvu gospodarskega proračuna dotaknemo se z malo besedicami državnega proračuna, o katerem vsako leto živahno razpravljajo naši časniki. Vsakdo, kdor se količkaj zanima za javne zadeve, ve namreč, da se koncem vsakega leta našim ljudskim zastopnikom v državnem zboru predloži v odobrenje takozvani državni proračun za sledeče leto, proračun, v katerem so

našteti redni in izvanredni izdatki državnega gospodarstva, katerih bode treba po mnenju vlade v bodočem letu, v katerem so pa proračunjeni tudi dohodki, katere bode vlada dosegla iz raznih državnih podjetij in državnih monopolov, zlasti pa od davkoplačevalcev. Večina poslancev presodi, ali so v proračunu predložene vsote za izdatke potrebne ali niso, odločuje ali naj se posamezni zneski prečrtajo ali zmanjšajo ali povečajo ali se od vlade izdelani proračun državnega gospodarstva za sledeče leto v obče sprejme ali zavrže. Razumljivo je, da bi državno gospodarstvo brez takih proračunov o izdatkih in dohodkih za bodoče leto ne moglo prav uspevati, kajti ako bi se ugodilo vsem željam državljanov, bodisi tudi opravičenim, utegnili bi izdatki narasti tako visoko, da bi jih ne bilo možno pokriti z rednimi državnimi dohodki — in v državnem gospodarstvu moral bi prej ali slej nastati polom.

Iz prav istega vzroka kakor za državno gospodarstvo sledi ednaka potreba proračuna, kojega bistvo je pravo razmerje med dohodki in izdatki, tudi za vsako zasebno domače gospodarstvo. Razloček med državnim in domačim gospodarstvom je k večjemu le v tem, da se v

slednjem vsaj navadno ne dado prostovoljno in z ozirom na večje potrebe zvišati dohodki, dočim državno gospodarstvo vsaj do gotovih mej visokost svojih dohodkov prostovoljno določa z ozirom na visokost nujnih izdatkov. Treba torej v domačem gospodarstvu ob sestavi proračuna za določeno krajšo ali daljšo dobo pred vsem drugim preračunati kar najzanesljivejše vse dohodke, kate- tere je možno na podlagi podatkov dosedanjega knjigovodstva pričakovati v bodoče. Pri nekaterih gospodarstvih n. pr. pri uradnikih s stalno plačo, pri služabnikih itd. je visokost dohodkov določena že naprej, dočim je dohodke trgovcev, kmetovalcev, zdravnikov, odvetnikov itd. določiti le približno z ozirom na pridobljeno izkušnjo z vednim ozirom nato, da se morebitni in slučajni dohodki nikdar ne smejo smatrati za stalne in gotove. Ko je pa vestno izračunjena visokost bodočih dohodkov, primerjati je z istimi istočasne stalne in neomejljive izdatke, ter kolikor toliko prostovoljno določljive izdatke za hrano, pijačo, zabavo, obleko in podobne stroške omejiti v njih skupnem znesku na vsoto, ki je nižja nego znesek vseh dohodkov, oziroma v skrajnem slučaju dohodkom ednaka — evo vam bistvo domačega proračuna, evo vam neizprosen zakon,

katerega brez kazni ne sme prekoračiti noben gospodar!

Ogromna večina vseh onih zemljanov, ki žive v stiski in pomanjkanju vkljub znatnim dohodkom, pokori se za napake gospodarskih svojih proračunov ali pa, ker prepotrebno sestavljanje svojega gospodarskega proračuna opušča in zanemarja. Od tod izvira beda onih dobro plačanih delavcev, ki prejemaš plačilo ne mirujejo, predno ni uporabljen za trenutne potrebe in domišljene želje slednji vinar, a potem stradajo in životarijo, dokler ne pride prihodnji obrok izplačila njih z žulji prislužene mezde. Pomanjkanje rednega proračuna za bodoče potrebščine je vzrok, da mož potroši premoženje, s katerim bi ob modrem proračunu složno izhajal celo življenje, vendar že v nekoliko mesecih Zanemarjanje proračuna je pogin sto in sto cvetočih trgovin, obrtnij in drugih gospodarstev.

In vendar vidimo tisoče drugih sodržavljanov, trgovcev, obrtnikov, kmetovalcev, delavcev in uradnikov, kateri v primeroma nič boljših in ugodnejših življenskih razmerah ob podlagi skrbnega knjigovodstva in vedno iz nova premišljeno sestavljenih proračunov svojega gospodarstva lahko ustrezajo vsem resničnim potre

bam vsakdanjega življenja ter pridobe blago stanje sebi in svojim potomcem. Vse to dela umetnost računstva, katero ceni vsak previden in moder gospodar.

Naj bi torej naši gospodarji pomislili, da je škoda, ako so se po osem in več let učili v šolskih klopih računstva in ako vkljub temu te priproste in lepe znanosti ne bi uporabili v prid svojemu gospodarskemu napredovanju. Zares bogato se jim poplača oni papir in ono črnilo, katerega porabijo ob umnem gospodarskem knjigovodstvu in čas, katerega porabijo v sestavo gospodarstvenih proračunov. V svarilo bodi jim zgled sicer slovitega moža, pisatelja Lamartina, ki je v zasmeh rednega gospodarstva izrekel besede: „Sovražim računstvo, tega morilca vsake vzvišene misli“, in ki je vsled zanemarjanja gospodarskega računstva vkljub preobilim dohodkom dokončal svoje dni z beračenjem. Gospodarimo si tako, da ob koncu svojega življenja lahko govorimo podobno kakor častitljivi Anglež Johnson, ki je stoječ, tako rekoč ob robu groba dejal: „Štiriinšestdeset let imel sem vse svoje račune v najlepšem redu, zdaj pa ne potrebujem ničesar več, nadalje naj torej računijo moji nasledniki.“

